

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO
BRINA KUČERA ŠMON**

KOPER 2018

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Univerzitetni študijski program
prve stopnje Razredni pouk**

Diplomsko delo

**LUTKA KOT POMOČ OTROKU PRI NJEGOVI
KOMUNIKACIJI Z OKOLICO**

Brina Kučera Šmon

Koper 2018

Mentorica:

izr. prof. Jelena Sitar Cvetko

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici Jeleni Sitar Cvetko, ker mi je pomagala z nasveti in usmeritvami med mojim delom. Iskrena hvala tudi vsem učiteljicam, ki so pokazale pripravljenost za sodelovanje v intervjujih.

Posebna in največja zahvala pa gre moji družini, ki me je bodrila ne samo v času pisanja diplomskega dela, pač pa na celotni študijski poti.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Brina Kučera Šmon, študentka univerzitetnega študijskega programa prve stopnje Razredni pouk,

izjavljam,

da je z naslovom Lutka kot pomoč otroku pri njegovi komunikaciji z okolico

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršila pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis: _____

V Kopru, dne _____

IZVLEČEK

V diplomskem delu z naslovom Lutka kot pomoč otroku pri njegovi komunikaciji z okolico si zastavljamo ključno vprašanje o koristnosti lutke pri pouku v prvi triadi osnovne šole. Pri tem smo ves čas slalomirali med področjema gledališče in pedagogika, znotraj katerih smo iskali odgovore, definicije in razlage, ki so temeljnega pomena za nadaljnje razumevanje diplomskega dela.

Ključna hipoteza, ki smo si jo zastavili še pred raziskovanjem in ki nas je »pahnila« v raziskavo teme, je bila, da je lahko lutka koristno sredstvo pri razvoju otrokove komunikacije. Otroci se na predmete navežejo že v zgodnjem otroštvu, kar je razvidno že iz njihove igre z igračami. Lutka bi zato postala povsem enaka igračam, saj bi prav tako lahko govorila in živela šele, ko bi namesto nje in z njo govoril otrok.

K raziskavi nas je pritegnilo tudi razmišljanje o razvoju komunikacije v osnovni šoli. Že med prakso na osnovnih šolah smo ugotavljali, da iz skupine otrok izstopa nekaj takšnih, ki jim komuniciranje z okolico in sovrstniki predstavlja težavo. Prav ti otroci imajo podobne težave pri izražanju lastnih videnj, občutij in misli.

V teoretičnem delu smo se zato lotili razlag in definicij širokih pojmov, kot so komunikacija, komuniciranje, socialna interakcija in lutka. V sklopu lutke smo se začeli navezovati na svet otroka in tako povzemali nekaj načinov za njuno interakcijo.

Znotraj empiričnega dela smo intervjuvali 15 učiteljic z različnih osnovnih šol. Zanimalo nas je, ali lutko v razredu uporabljajo in na kakšen način. Prihajali smo do ugotovitev, da je lutka kljub predpostavki o zapostavljenosti še vedno aktualen učni pripomoček v osnovni šoli.

Ključne besede: lutka, komunikacija, osnovna šola, učitelj, socialna interakcija, učni pripomoček.

ABSTRACT

Puppet as a means of assisting a child with communication with the environment

The thesis, entitled 'Puppet as a means of assisting a child with communication with the environment', raises a key question whether a puppet is beneficial during lessons in the first cycle of primary school. For this reason, we focused on two different areas, i.e. theatre and pedagogics, in order to look for the answers, definitions and explanations, all of which are crucial for a further understanding of the thesis.

The key hypothesis, which was formulated prior to the study and led us to focus on this area, was whether a puppet can be useful to the development of a child's communication. Children form a bond with objects in their early childhood, which is clear from their play with toys. A puppet could therefore be on a par with toys as it would be able to talk and live as soon as the child starts to talk for it or with it.

In addition, our contemplation about the development of communication persuaded us to proceed with the research. Even in the course of our practical training, we noted that there are several children in every group who struggle with communication with the environment and their peers. These children also have similar problems in expressing their opinions, feelings, and thoughts.

The theoretical part therefore focused on the explanations and definitions of broad notions, such as communication, social interaction, and puppet. As for the puppet, we related to the child's world and outlined some aspects of their communication.

Furthermore, we conducted interviews with 15 teachers from different primary schools in the empirical part. We were interested to know whether they use puppets in their classes. We found that a puppet is nevertheless a frequently used teaching aid in the primary school despite a different initial assumption.

Keywords: puppet, communication, primary school, teacher, social interaction, teaching aid.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
2	TEORETIČNI DEL.....	3
	2.1 Komunikacija.....	3
	2.2 Komuniciranje.....	4
	2.3 Vrste in oblike medosebnega komuniciranja.....	5
	2.3.1 Signalna komunikacija.....	5
	2.3.2 Simbolna komunikacija.....	6
	2.3.3 Verbalna komunikacija.....	6
	2.3.4 Neverbalna komunikacija.....	7
	2.4 Lutka.....	7
	2.5 Od odrskih desk do šolske učilnice.....	9
	2.6 Otrok in lutka.....	10
	2.7 Komunikacija s pomočjo lutke.....	11
	2.8 Lutka – učitelj – otrok.....	13
	2.9 Socialna interakcija, socialni odnosi in socializacija.....	13
	2.9.1 Otrokova socialna kompetentnost.....	14
3	EMPIRIČNI DEL.....	16
	3.1 Problem, namen in cilji.....	16
	3.2 Raziskovalna vprašanja.....	16
	3.3 Metodologija.....	16
	3.3.1 Raziskovalni vzorec.....	16
	3.3.2 Raziskovalni instrument.....	18
	3.3.3 Postopek zbiranja podatkov.....	19
	3.3.4 Postopek obdelave podatkov.....	19
4	SKLEPNE UGOTOVITVE.....	21
	4.1 Spodbujanje komunikacije v razredu.....	21
	4.2 Učiteljev način dela.....	22
	4.3 Lutka v razredu.....	23
	4.4 Otrokovo spoznavanje in doživljanje lutke.....	24
	4.5 Spoznavanje učitelja z lutko.....	25
	4.6 Razlogi za uporabo lutke v razredu.....	25
	4.7 Interpretacija.....	26
	4.8 Zaključek.....	28
5	LITERATURA IN VIRI.....	29
6	PRILOGE.....	31

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Intervju	31
Priloga 2: Primer kodiranja	34
Priloga 3. Primer osnega kodiranja.....	56

1 UVOD

»Lutke ne sovražijo, niso zavistne, niso hudobne.
Povejo vse, kar je treba povedati, tako da nismo prizadeti.
Prevzamejo odgovornost za naše neuspehe in poraze.
Vračajo nam ljubezen, zaupanje in iskrenost,
kadar zares verjamemo vanje.«

(Majaron, 2017, str. 5)

Lutko je, preden jo lahko razumemo v pedagoškem smislu, treba razumeti v gledališkem, seveda ne več v togi definiciji, ki jo označuje kot objekt, v katerega življenje vdahne šele subjekt. Nanjo je treba pogledati s povsem drugačnega zornega kota. Sklicevanje na Kleista in njegov spis *O marionetnem gledališču* (2004) se za povzdigovanje vrednosti lutke zdi skoraj nujno, saj je ravno Kleist prvi, ki togo marioneto postavlja nad živo človeško telo. Tudi režiser in scenograf Craig (2013) se v tem oziru zdi pomemben, saj Kleistovo idejo nadgradi in lutko dojema kot zgled igralcu ter igralčevi igri (Igralec in nadmarioneta). Oba težita k podobni ideji, kjer bi se igralec na odru očistil lastnih karakteristik in tako postal približek brezosebne telesu marionete. Marioneta prvič v gledališkem svetu postane predmet preučevanja, zgled, celo učni pripomoček igralcu in drugim gledališkim umetnikom.

V diplomskem delu smo si drznili lutko prestaviti iz domačega okolja gledališča v nov okvir šolstva in pedagogike. Ohranila je povsem enako vrednost, ki si jo je izborila v polju gledališča, kar pomeni, da smo jo skušali dojemati podobno, kot je marioneto dojemal že omenjeni Craig: kot pomagalo oz. zgled. Tokrat je namesto igralcem postala zgled otrokom.

Čeprav se zdi, da lutka prepogosto ostaja pred zaprtimi vrati šolskih učilnic, bi bilo njeno umeščanje v prvo triado osnovne šole povsem logično in koristno. Otrokova navezanost na predmete se v letih od vstopa v vrtec še dodatno potencira, postaja izrazitejša in nemalokrat je prisotna še dolgo po vstopu v osnovno šolo. Igrače postanejo otrokov najboljši prijatelj, varuhinje njegovih skrivnosti in ne nazadnje njegovi zvesti spremljevalci. Z gotovostjo lahko trdimo, da bi se podobno zgodilo tudi z lutko. Postala bi pripomoček, ki bi otroka spodbujal k lažjemu razvoju komunikacije, empatičnosti in domišljije, hkrati pa bi mu predstavljala občutek varnosti. Ker lutka govori takrat, ko govori njen upravljalec, in ker se giba šele takrat, ko ji nekdo premakne okončine, bi prav ta njena specifika postala glavno učilo otroka. Otrok bi moral govoriti, če bi želel, da govori lutka. Za nekaj trenutkov bi se moral ugnezdit vanjo, postati njena duša, kot temu pravi Kleist (2004), ter tako prek nje in skupaj z njo

doživeti svet okoli sebe.

Glavna predpostavka je bila, da obstaja vedno več motilnih dejavnikov, ki marsikateremu otroku otežujejo komunikacijo s sovrstniki, učitelji in tudi starši. Pomoč pri komunikaciji otroka z okolico je zato v našem primeru predstavljala lutka.

V teoretičnem delu smo opredelili glavne elemente komunikacije, znotraj katere smo ločili več vrst in vej. Počasi smo od komunikacije prehajali k socialnim interakcijam človeka/otroka z okolico ter se vmes lotili še podrobnejše definicije in analize lutke. Pri tem smo ves čas slalomirali med gledališkim svetom lutke in pedagoškim svetom šolstva, glavni cilj pa je bil njuna spojitev.

V empiričnem delu smo se obrnili na tiste, ki bi nam o uporabnosti lutke v razredu lahko povedali največ. Intervjuvali smo 15 učiteljic in tako prihajali do ugotovitev, da se jim lutka zdi pomembno in koristno sredstvo pri pouku v prvi triadi osnovne šole.

2 TEORETIČNI DEL

Komunikacijo bi lahko razlagali tako v togi definiciji, ki obsega prenos informacij od sporočevalca k naslovniku, kot tudi v širšem dojemanju komunikacije in izraza, ki bi ga lahko razlagali znotraj polja gledališča. V sklopu diplomskega dela je treba omenjati oba vidika, čeprav se bomo v nadaljevanju bolj posvečali pedagoškemu.

O neki vrsti komunikacije bi lahko govorili že v povezavi s knjigo Erike Fischer-Lichte *Estetika performativnega* (2008), kjer avtorica povzema misli Richarda Schehnerja. Čeprav se avtor ne dotika komunikacije dobesedno, je zanimiva njegova definicija izraza izgovorjenega, ki lahko ob pravilnih okoliščinah in pravilnih udeležencih postane performativ. To pomeni, da povedano/izraženo spremeni trenutno realnost oziroma stanje. Tvrsten tip izraza, ki bi ga lahko dojemali kot podmnožico komunikacije, je povsem mogoče povezovati z lutko. Za učinkovito vključevanje lutke v svet otroka je namreč potrebno spreminjanje realnosti ali boljše povedano: ustvarjanje nove realnosti. Otrok mora lutko sprejeti za enakovreden člen v komunikacijskem krogu, kar se lahko zgodi šele, ko se lutka začne izražati, komunicirati. Ko lutka prevzame to osnovno človeško značilnost, ko torej postane predmet izraza, je v glavah pričujočih mogoče govoriti o predruženju realnosti. Lutka postane živo telo, zmožno iste komunikacije kot človek.

2.1 Komunikacija

Prehajamo na del, kjer bomo na komunikacijo pogledali v splošni definiciji. Pri tem se bomo sprva sklicevali na definicijo, povsem odtrgano od sveta otroka, v nadaljevanju diplomskega dela pa bomo široko polje komunikacije zožili na komunikacijo v prvi triadi osnovne šole. »Izraz komunikacija izvira iz latinskega glagola *communicare*, ki pomeni skupno napraviti, sporočiti, deliti kaj s kom, posvetovati se, pogovoriti se o čem, priobčiti, biti v medsebojni zvezi. Izraz *communio* (lat.) pomeni skupnost, *communicatio* (lat.) pa pomeni sporočilo, naznanilo, občevanje, povezanost.« (Jelenc, 1998, str. 7).

Jelenc (1998) v svojem priročniku *Osnovna vedenja o komunikaciji* nadaljuje z definicijo komunikacije, povzeto po leksikonu. V zvezi z definicijo je mogoče govoriti o osnovnih značilnostih komunikacije, med katere bi lahko vključili prenos informacij, sporazumevanje s sočlovekom in zmožnost spreminjanja sogovornikovega mišljenja. Iz povedanega lahko sklepamo, da ima komunikacija prepričevalno moč, saj se človek nemalokrat vanjo spusti, ko želi nekaj doseči ali spremeniti. Poleg tega se v leksikonu

omenja še pomembnost motivov, vrednot in videnj posameznika, ki vplivajo na potek komunikacije (Jelenc, 1998).

Jelenc (1998) v nadaljevanju razlaga prepričevalno vrednost komunikacije, ki smo jo omenili. Pojasnjuje, da komunikator nemalokrat uporabi »elemente strateške interakcije« (Jelenc, 1998, str. 7), s katerimi manifestno ali latentno vpliva na sogovorca. Vnovič poudari, da je komunikacija pogosto sredstvo za doseg ciljev.

Avtorica komunikacijo razčleni na posamezne elemente, eden ključnih pa sta najmanj dva govorca oz. komunikatorja. Med sogovorniki se zgodi izmenjava dogovorjenih znakov, vseskozi pa je vključena še medsebojna interakcija. Posameznik se na znake sogovorca vedno odziva. Treba je razumeti tudi dojetanje znakov. Jelenc poudari, da posameznik namerno ali nenamerno oddaja dražljaje, ki jih sogovornik na drugi strani dojema in interpretira kot znak (Jelenc, 1998).

Z definicijo komunikacije in komuniciranja se v začetnih poglavjih knjige Psihologija komuniciranja spopada tudi Ule, ki razlago komuniciranja išče v širšem, družbenem smislu. Avtorica poudari, da je komuniciranje »družben proces in družbena praksa, sistem družbeno pomenljivega delovanja ljudi, ki ima tako svoje zunanje kot notranje smotre« (Ule, 2005, str. 14). Poudari pretočnost znakov med sogovorniki in psihološko ter sociološko vrednost komunikacije (Ule, 2005). V nadaljevanju se natančneje posveča pojmu komuniciranja, zato se bomo k njenim definicijam vračali v naslednjem poglavju.

2.2 Komuniciranje

Komuniciranje je osnovna značilnost družbenega. Ule (2005) navaja zunanje in notranje spodbujevalce, ki posameznika silijo v komunikacijo in komuniciranje z drugim. Avtorica med zunanje spodbude vključuje prenašanje sporočil med sogovorniki, vzpostavljanje medsebojnih odnosov in splošno komuniciranje, ki omogoča skladnost množice. Notranji spodbudniki so navadno odvisni od posameznikove namere po uspešnem in koristnem komuniciranju s sogovornikom (Ule, 2005).

Spet je treba poudariti osnovni element komuniciranja, ki smo ga že omenili. Govorimo o znaku, tudi simbolu, ki ga omenja že Gerbner (1966, v Ule, 2005). Ule zapiše, da je Gerbner »komuniciranje opredelil kot proces socialne interakcije s pomočjo simbolov in sporočilnih sistemov« (Ule, 2005, str. 14).

Tudi Wood (2004, v Ule, 2005) opredeljuje komuniciranje na podoben način, le da sistemu znakov in simbolov pripisuje še ključno človekovo reakcijo, ki je pogoj za medsebojno komuniciranje.

Na tej točki se je treba ustaviti pri zdaj že večkrat omenjenem znaku, ki ga Jelenc (1998) označi kot instrument, nujno potreben za komuniciranje. V nadaljevanju navaja, da je znak treba razumeti kot sredstvo, s katerim označimo neko stvar. Znake je tako mogoče deliti glede na njihov izvor: to je na naravne in umetne, in na njihovo funkcijo: signalne in simbolne (Jelenc, 1998).

Naravni znaki se pri človeku pojavijo nezavedno in nenačrtno, zato so po navadi odvisni od čustev. O umetnih znakih je mogoče govoriti kot o točno dogovorjenih znakih in znakovnih sistemih, med katere lahko uvrščamo črke, številke, kemijske označbe ipd. (Jelenc, 1998).

Jelenc (1998) simbole opredeljuje kot znake, ki nosijo pomen. Po navadi označujejo točno določeno stvar, gre pa za vnaprej dogovorjene pomene. Avtorica nadaljuje, da so najpomembnejši simboli ravno besede, ki so ključni element komunikacije (Jelenc, 1998).

Signali so za razliko od simbolov spet čustveno pogojeni, saj gre navadno za znake, ki se pri človeku izrazijo v afektu. Pojavljajo se spontano, torej naravno, spet pa je mogoče govoriti o nezavednih čustvenih izrazih (Jelenc, 1998).

Čeprav se z definicijo obsežnega polja komunikologije ne bomo posebej ukvarjali, je na tem mestu smiselno poudariti izraz »interpersonalna komunikologija« (Brajša, 1993, str. 19). Izraz se uporablja za označevanje obsežnejše vede, ki za svoj predmet preučevanja jemlje komunikacijo »iz oči v oči, znotraj manjših primarnih skupin, torej neposredna komunikacija« (Brajša, 1993). Zdi se, da se bomo v nadaljevanju ukvarjali ravno z neposrednim komuniciranjem znotraj manjše skupine, katere glavni udeleženci bodo otroci, učitelj in lutka.

2.3 Vrste in oblike medosebnega komuniciranja

V naslednjem poglavju bomo navedli definicije vej komunikacije, ki jih v svojem priročniku razlikuje in opiše Jelenc (1998). Avtorica omenja signalno, simbolno, verbalno in neverbalno komunikacijo.

2.3.1 Signalna komunikacija

Signalna komunikacija je odvisna od oddajnika in sprejemnika, pri čemer je oddajnik navadno del telesa, sprejemnik pa človekovo čutilo. Na podlagi različnih oddajnikov in sprejemnikov je mogoče signalno komunikacijo deliti na tri podvrste (Jelenc, 1998).

Prva je zasnovana na podlagi paralingvističnih znakov. Govorimo o znakih, ki so vedno plod jezika in govora. Navadno jih povezujemo z jezikovnimi in govornimi

značilnostmi posameznika, kot so jakost in višina glasu, trajanje, ritem, intonacija, pavze ipd. Iz omenjenih specifik govora je mogoče sklepati o posameznikovem čustvenem stanju, starosti, karakterju in razpoloženju (Jelenc, 1998).

Druga podvrsta signalne komunikacije je zasnovana na kinestetičnih znakih. To so znaki, ki nimajo nobene povezave z glasom in jih navadno ne slišimo, temveč jih zaznavamo vidno. Na tak način zaznamo čustvene izraze na obrazu in usmerjenost pogleda, iz katerega lahko razberemo posameznikovo naklonjenost, neprijetnosti in interpretacijo vidnega (Jelenc, 1998).

Zadnja podvrsta signalne komunikacije po Jelenc (1998) temelji na proksemičnih znakih. V mislih ima komunikatorjevo razporeditev v prostoru, tudi medsebojni odnos in stik komunikatorja s sogovorcem. O razporeditvi v prostoru je pomembno govoriti, ker lahko skozi bližino ali oddaljenostjo govorcev govorimo o bodisi medsebojni naklonjenosti bodisi odporu. Avtorica posebej omeni še osebno območje, ki ga označi kot domač in varen prostor posameznika. To je lahko že naš domač stol za mizo, kjer običajno sedimo med obedom (Jelenc, 1998).

2.3.2 Simbolna komunikacija

Simbolno komunikacijo oblikujejo simboli in znaki, ki so poljubni in dogovorjeni. Simbolna komunikacija je privilegij, ki ga je med živimi organizmi mogoče pripisati samo človeku (Jelenc, 1998). Dogovor je, da se knjigi v angleškem jeziku reče book, prav tako pa je dogovor znakovni jezik za gluhe, s katerim si sogovorniki izmenjujejo vsebino (Jelenc, 1998). »Najvažnejša vrsta simbolne komunikacije, ki je zasnovana na arbitrarnih znakih, je jezik. V najširšem pomenu je vsak jezik sistem znakov. Ko na splošno govorimo o jeziku, praviloma mislimo na govorni jezik. Govorni jezik kot simbolni sistem je sistem, s katerimi se izraža pomen sporočila.« (Jelenc, 1998, str. 16).

Poleg jezika, o pomembnosti katerega smo že govorili v razdelku simbolnega znaka, je med simbolno komunikacijo mogoče šteti tudi neverbalne znake in način, na katerega je neka stvar povedana. Jelenc (1998) v svojih razmišljanjih povzema ugotovitve Siegla, ki pravi, da se z besedami prenese zgolj sedem odstotkov sporočila, z intonacijo 38 odstotkov, kar 55 odstotkov sporočilnosti pa pripada kretnjam in mimiki.

2.3.3 Verbalna komunikacija

Logično nadaljevanje simbolne komunikacije, katere glavni gradnik je jezik, bo verbalna ali govorno-jezikovna komunikacija. Naj si za uvod v razdelek verbalne komunikacije sposodimo naslednji citat: »Človek je otrok pogovora, rezultat pogovora

od spočetja do smrti. Da bi nastal, se razvijal in obdržal, potrebuje pogovor z besedami in brez njih.« (Brajša, 1993, str. 5).

Besedno zvezo verbalna komunikacija najbolje opredelimo, če jo razlagamo s pomočjo besed, kot so govor, pisano besedilo, poslušanje, branje, pisanje in govorjenje. Za osnovo verbalnega komuniciranja bi torej po opredelitvi Jelenc (1998) povsem brez zadržkov lahko postavili govor in jezik.

Govor je osnovno sredstvo za komunikacijo, ki se ga posameznik priuči. Za nemoteno in uspešno komunikacijo je potrebno, da so vsi komunikatorji oz. govorci predhodno seznanjeni s simboli in pomeni jezika (Jelenc, 1998).

Poudariti velja osnovno razliko govora in jezika: govor je značilen za vse ljudi, medtem ko jezik pripada točno določenemu narodu ali skupnosti. Če določenemu narodu ne pripadamo, se je mogoče z njegovimi člani sporazumevati s pomočjo povezovanja simbolov. Že omenjeni primer knjige, ki ji v angleškem jeziku pripada izraz book, je mogoče razlagati z načinom povezovanja. Povezali smo simbola in znaka, kar pomeni, da smo isto stvar poimenovali z dvema različnima izrazoma (Jelenc, 1998).

2.3.4 Neverbalna komunikacija

O verbalni komunikaciji je težko govoriti brez vselej prisotne neverbalne komunikacije, ki jo mnogokrat pospremi še nezavedna komunikacija.

S pomočjo neverbalne komunikacije lažje razumemo verbalna sporočila, obenem pa je olajšano tudi njihovo podajanje. Mnogokrat se neverbalno izražajo človekova čustvena doživljanja, njegove reakcije in počutja, ki jih podčrtava s kretnjami rok, gibi telesa, trenom oči in izrazitimi obraznimi spremembami (mimiko). K neverbalni komunikaciji tako prištevamo višino in jakost glasu, njegov ritem in ton, izraz na obrazu, očesni stik oz. pogled ter gibe telesa. Neverbalne znake izražamo, ne da bi se tega zavedali, mogoče jih je kontrolirati, a le v določenih situacijah (Jelenc, 1998).

K poglavju o komunikaciji se bomo vračali, ko bomo bolje razumeli umetnost lutke in njeno uporabnost.

2.4 Lutka

Lutko in lutkovno umetnost smo na grobo razložili že v uvodnem delu, kjer smo se naslanjali na misli gledališnikov, kot sta Kleist in Craig. Pri tem smo ugotavljali, da je lutka že v Kleistovem času burila domišljijo marsikaterega gledališčenika. Umetniki so se navduševali nad njeno togostjo, vseskozi pa so se pri svojem delu skušali približati praznini in čistosti, ki ju je s sabo nevede prinašala lutka. Igralce in druge gledališke umetnike ni fasciniralo le mrtvo telo lutke, temveč so posebno slavo nosili tudi tisti, ki

so lutko upravljali. Že Kleist upravljalca marionete enači z Bogom, ker je upravljalec tisti, ki namesto lutke spregovori in ji premakne okončine. Podobno povelečevanje upravljalcev lutk lahko zasledimo pri azijski gledališki umetnosti, znotraj katere je lutkovna umetnost še posebej razvita. Zdi se, da so upravljalci lutk najbolj cenjeni na Japonskem, kjer posamezno lutko upravljajo kar trije moški. Pri tem ima samo glavni upravljalec, ki upravlja glavo in desno roko, posebno čast, da črno pregrinjalo ne prekriva njegove glave. Druga dva upravljalca – eden za animacijo leve roke in drugi za animacijo obeh nog – sta s črnim pregrinjalom prekrita od glave do pet. Glas lutki posodi glavni pripovedovalec (in ne animator okončin), ki za višje glasovne lege uporablja diafragmo. Zanimivost hierarhije lutkovnih upravljalcev na Japonskem je tudi ta, da je potrebnih kar deset let za napredovanje od upravljalca nog do upravljalca rok ali glavnega upravljalca.

Lahko bi rekli, da uporaba lutk sega v še daljnjšo preteklost, saj so že v devetem stoletju s pomočjo marionet uprizarjali igre o Jezusovem rojstvu. V njih je nastopala Marija oz. Marionnette. Beseda marioneta je vse od takrat označevala vse vrste lutk, v Sloveniji pa z »marionetami« označujemo le viseče lutke (Majaron, 2013).

Lutka se z grobim pregledom lutkovne umetnosti zdi bolj kompleksna, kot bi lahko sklepali na prvo žogo, zato se bomo v pričujočem poglavju podrobneje posvetili njeni opredelitvi, klasifikaciji in povezavi z razvojem otroka. Uvod v poglavje nam bo predstavljal citat slovenskega lutkovnega umetnika in ustvarjalca Silvana Omerzuja: »Lutka že v sebi nosi neko energijo in narejena je bila za gibanje, to pa lahko v njej že občutimo, ne da bi jo premaknili. Zato prav z minimalnim gibom iščem pri lutki ta njen lasten gib.« (Cencelj, 2010).

Lutka je po definiciji Latshawa (2000) katerikoli predmet, ki ga človek s pomočjo animacije lahko oživi. Tako bi lahko za lutko označili že preprosto podobo, prilepljeno na palico, ali natančneje zgrajeno telo, pripeto na nitke. Profesionalnost izdelave in podobe lutke se ne zdijo ključnega pomena, saj tudi Latshaw poudarja, da je bolj kot njena zunanja podoba pomemben njen animator. Avtor knjige *The Complete Book of Puppetry* poudari pomembnost domišljije animatorja, ki lutko obudi v življenje. Animator lutki posodi človeške specifične, kot so dihanje, premikanje, čutenje, mišljenje in govorjenje (Latshaw, 2000).

Lutka lahko postane zelenjava, drevo, roža, okno, stena ali miza, ki s pomočjo animatorja dobi značilnosti živega. Pri izbiri predmetov je pomembno, da so vsaj na neki način povezani s človekom. Težko bi za neki že avtomatiziran predmet govorili kot o lutki, saj mu njegova avtomatičnost odvzema praznino, ki jo s sabo nosi lutka

(Latshaw, 2000).

Lutko bi lahko povezovali z rituali, kakor ugotavljata Korošec in Majaron (Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E., 2006). Rituale in ritualne prakse je na tem mestu smiselno razlagati z vidika Fischer-Lichte (2008), ki v knjigi *Estetika performativnega* povzema glavne značilnosti ritualnega. Če omenimo najbolj ključno, je to transformacija posameznika, ki iz rituala izstopi. Za ritual je vselej potrebna vera, skupna ideja, v katero verjamejo vsi udeleženi, vedno pa ritual pospremi moč že omenjene transformacije posameznika. Nič čudnega ni, da rituale povezujemo z gledališko umetnostjo, saj vemo, da je o transformacijski moči gledališča (oz. katarzi) pisal že Aristotel v svoji *Poetiki*. K ritualom se bomo zato vračali v razdelku *Lutka kot komunikacija skozi metaforo*.

Lutke lahko delimo glede na njihov material, uporabnost, tudi umeščenost v prostor, najbolj pogosto pa ločimo mimične lutke, ploske lutke, marionete in telesne lutke (Bozovičar in Krajnc, 2010).

2.5 Od odrskih desk do šolske učilnice

Da so gledališke metode in sredstva možen učni pripomoček v osnovni šoli, so opozarjali že gledališčniki in pedagogi v začetku dvajsetega stoletja. Pri tem se je v svoji ideji zdela najbolj eksplicitna Winifred Ward, ki je leta 1930 izdala knjigo *Creative Dramatics*. Gledališče je za pedagoge postalo bazen koristnih metod in prijemov, ki se mnogokje uporabljajo še danes. V navadi je, da se z gledališko vzgojo in pedagogiko ukvarjajo učitelji, ki so posebej podkovani tako na pedagoški kot tudi na gledališki ravni, v Sloveniji pa gledališke metode žal uporabljajo le samoiniciativni pedagoški delavci (Korošec, 2007). Izobraževanje, ki bi vključevalo oba vidika, pri nas namreč še vedno ni mogoče.

Dramsko vzgojo podrobneje preuči Helena Korošec, ki v svojem članku *Gledališče – medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj* zapiše: »Kreativna dramska vzgoja pomeni pristop h gledališkim dejavnostim z otroki in mladino, ki zavrača tradicijo, zasnovano na prenašanju profesionalnega načina dela v gledališču na delo z otroki. Tako se učenje besedila, učenje gledaliških veščin, postavljanje in igranje predstave postavlja v drugi plan ali se celo izključuje.« (Korošec, 2007, str. 110).

Navkljub povedanemu se zdi lutka največkrat sposojena gledališka metoda, ki se pojavlja v vrtcu in osnovni šoli, zato se bomo v naslednjih odstavkih posvečali ravno njej.

2.6 Otrok in lutka

Ker je otrok vsak dan izpostavljen napetostim in stresnim situacijam, je pomembno, da mu dane situacije lajšamo s pripomočki in pomočniki. Po mnenju Korošec in Majarona (Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E., 2006) je tak nenevaren pripomoček lahko prav lutka.

Pisca poglavja *Otrokovo ustvarjanje z lutkami* ugotavljata, da je lutka posebej učinkovita pri neverbalni komunikaciji, kar je izrednega pomena pri mlajših osebah. Ravno skupina mlajših je v svojem dojetanju sveta bolj senzibilna in verbalno manj izkušena (Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E., 2006).

Peštaj (2000, v Osojnik, 2016) meni, da so lutke pomembne pri otrokovem dojetanju okolice in sveta. Osojnik ugotavlja, da je lutka koristen pomočnik pri komunikaciji otroka z okolico, kar je v največji meri zanimalo tudi nas. Avtorica nadaljuje, da zadržani in tihi otroci navadno ne vstopajo v interakcijo z drugimi, zato je za njih treba poiskati sredstvo, ki bi jim interakcijo omogočilo in olajšalo.

Na podlagi vsega povedanega se lutka zdi idealen pripomoček, ki bi ga bilo mogoče vplesti v pouk osnovne šole. Sčasoma bi pridobila avtoritarno funkcijo, ki pa ne bi presejala funkcije otrokovega zaveznika. Kot zapiše Korošec (Korošec in Majaron, 2002), bi lutka krepila vsa velika področja otrokovega razvoja, od kognitivnega do socialnega in čustvenega.

Mogoče je reči, da se otrok z lutko prvič sreča v vrtcu, nemalokrat pa ga lutka spremlja tudi v začetnih razredih osnovne šole. Majaron (Korošec in Majaron, 2002) pravi, da lutka pomaga otroku prebroditi težavno obdobje ločitve od staršev. Tako postane močnejša avtoriteta od vzgojitelja in obenem pomaga pri razreševanju nesporazumov. Otrok ji zaupa in se z njo poistoveti ter prek nje komunicira z okoljem. Podobno zapiše tudi Korošec (Korošec in Majaron, 2002, str. 31): »Lutka že dolgo ni več le sredstvo za pripravo predstav in motivacijo pri pouku, vedno bolj postaja magična moč v rokah učitelja in otrok in spodbuja kognitivni, socialni in čustveni razvoj.«

Iz citata lahko razberemo, da je lutka varen pomočnik pri otrokovi interakciji z okolico. Z vstopom otrok v osnovnošolski svet bi postala osnovni člen v komunikacijskem krogu, saj bi morali spregovoriti namesto nje. Med lutko in otrokom bi komunikacija lahko stekla šele takrat, ko bi otrok govoril namesto nje in z njo, kar pomeni, da bi izmenično zastopal funkcijo sporočevalca in prejemnika. Postal bi glavni komunikator v fiktivnem komunikacijskem krogu, vrline, ki bi se jih priučil v komunikaciji z lutko, pa bi kasneje lahko uporabil in projiciral v realen svet.

Korošec in Majaron (Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E., 2006) poudarita tudi koristnost izdelovanja lutke, ki je lahko, kot smo omenjali že zgoraj, katerikoli predmet, povezan s človekom. Če otroka spodbujamo k iskanju predmetov in stvari, ki bi lahko spregovorili in postali personalizirani, hkrati krepimo njegove motorične in komunikacijske spretnosti. Otrok išče alternativne rešitve, ki so navadno plod njegove domišljije. Kot poudarita Korošec in Majaron (Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E., 2006), se z izdelovanjem lutk krepita otrokovo divergentno mišljenje, znotraj katerega je izrednega pomena otrokova kreativnost.

2.7 Komunikacija s pomočjo lutke

Že bežen prelet zgodovine človeka priča o tem, da se je človek že od nekdaj izražal z umetnostjo. S poslikavami je krasil svoja orodja, tudi samega sebe (obrazne poslikave), globoka čustva pa je izražal v plesni umetnosti. Tudi gledališče je bilo vselej prisotno, saj si je človek že zelo zgodaj začel izmišljevati razne mite in legende, ki jih je s personalizacijo neživega/mrtvega začel uprizarjati na odru. Tak primer je atiško gledališče, kjer je imel poveljavno vlogo bog Dioniz. Tamkajšnji prebivalci so se z Dionizom povezovali prek umetnosti, najbolj takrat, ko so s pomočjo tragedij doživljali katarzo. Umetnost je torej z nami in v nas že od začetka intelektualnega razvoja človeka ali kot zapišeta Korošec in Majaron (2002, str. 35–36): »Umetnost v vzgojno-izobraževalnem procesu nedvomno zasluži svoje mesto, saj je po svoji naravi najbolj prvobitna, je namreč v nas samih in del nas.«

Komunikacijo in komuniciranje smo podrobneje opredelili že v začetnih poglavjih diplomskega dela, zato se z definicijami ne bomo ponovno ukvarjali. Prav pa je, da se komunikaciji posvetimo znotraj sveta šolstva in pedagogike, zato se bomo za začetek sklicevali na delitev komunikacije po Korošec (Korošec in Majaron, 2002). Delitev je naslednja:

- nebesedno neglasovno, to je z gibi, mimiko držo in podobno,
- glasovno nebesedno, to je pošiljanje sporočil preko fonetike in parajezika,
- glasovno besedno,
- neglasovno besedno, to je s pisavo.

Povzamemo lahko očitno: komunikacije v šoli nikakor ne sestavljajo le izgovorjene besede, temveč je pomembno tudi, na kakšen način so sporočila predana. Ne smemo pozabiti niti na neverbalno komunikacijo, ki jo večkrat izvajajo nezavedno in instinktivno. Kot zapišeta Korošec in Majaron (2002), je vsebino izgovorjenega mnogokrat mogoče razumeti šele, ko slišano povežemo z videnim, torej ko besede

povežemo z mimiko in gestikulacijo govorca.

Takšno povzemanje značilnosti neverbalne komunikacije se je zdelo nujno za naslednjo analizo komunikacije v razredu. Učenci so za neverbalno plat sporočila zelo dovzetni in občutljivi, zato nemalokrat iz učiteljevih kretenj sklepajo o vsebini povedanega. Izraz na učiteljevem obrazu jim da informacije o njegovi razpoloženosti, četudi so njegove besede v nasprotju z videnim. Prav tako učenci dobro zaznavajo spremembe v intonaciji, tonu in barvi glasu učitelja, pogosto so občutljivi tudi na njegova oblačila. Vse naštetu bi lahko brez zadržkov šteli v sklop neverbalne komunikacije.

Neverbalni komunikaciji je seveda treba dodati protiutež: verbalno komunikacijo. Druga brez druge namreč ne obstajata, oplajata se, se dopolnjujeta in izgrajujeta. Za pravilen razvoj komunikacijskih vrlin otroka je torej pomembna krepitev obeh plati.

Šola se za krepitev in spodbujanje teh vrlin zdi pravi naslov, vendar je tudi šolsko okolje za uresničevanje tovrstnih ciljev treba prilagajati. Brajša (1993) želi šolo spremeniti v »socialno materno«, ki bi med učiteljem in učencem puščala dovolj prostora za morebitna odstopanja, eksperimentiranje in svobodnjaštvo. To pomeni, da šola ne sme ostajati tog okvir, striktno zamejen z okrnelim šolskim načrtom. Šolski načrt mora učitelju služiti kot smerokaz, nikakor pa ne sme obveljati za fiksen model ali kalup. Vsaka skupina otrok je drugačna, zato je nemogoče govoriti o univerzalnem šolskem načrtu. Zdi se, da vključevanje gledaliških sredstev v pouk osnovne šole razbija togost učnega načrta in otrokom omogoča kreativnost.

Korošec v gledališki igri vidi možnost eksperimentiranja v komunikaciji, ki ga omenja Brajša. Z gledališko igro se otroku omogoča kreativnost mišljenja, ki je lastno samo njemu, prav tako pa mu gledališka igra omogoča videnje istih stvari z različnih zornih kotov. Kot zapiše Korošec, je s pomočjo gledaliških sredstev vsakemu otroku omogočeno, da na svoj način gradi stil komunikacije (Korošec in Majaron, 2002).

Komunikacijo v šolah lahko delimo na individualno in skupinsko, enosmerno in dvosmerno. Pomembneje je omenjati tudi drugo razdelitev, torej enosmerno in dvosmerno komunikacijo, pri kateri prva označuje komunikacijo v eno smer od učitelja k učencu, druga pa komunikacijo v obe smeri, torej učitelj–učenec in učenec–učitelj.

Opredeljevali bi lahko tudi komunikacijo primarnega tipa, pri kateri sprašuje tisti, ki ve, in odgovarja tisti, ki ne ve. Taka komunikacija je značilna za osnovne šole, čeprav se nemalokrat pojavlja v skrhani obliki: navadno sprašuje tisti, ki ve, odgovarja pa tisti, ki se je nečesa naučil ali tega ne ve (sekundarna komunikacija) (Blažič, 1991).

2.8 Lutka – učitelj – otrok

Težko je govoriti o točno določenih metodah uporabe lutke v razredu, ker bi s tem izničili kreativen proces komunikacije, o katerem smo že govorili. Lahko pa omenimo nekaj metod oz. načinov, ki bi jih učitelji lahko uporabljali v razredu.

Lutka bi lahko otroka pozdravila že, ko bi vstopil v vrtec ali šolo. Z otroki bi lahko sodelovala v skupini ali pa bi jo otrok uporabljal individualno. Prav tako bi pogovor z lutko lahko pomenil nagrado ali pa bi nagrado pomenilo že to, da otrok lutki posodi glas. Takrat bi lutka skupini govorila tisto, kar bi želel posameznik/otrok. Otroci bi se lahko posedli v krog in si lutko izmenjevali: tisti, ki bi lutko držal, bi lahko v njenem imenu povedal, kaj mu je všeč, kakšen je bil njegov dan, kaj je zanj definicija prijateljstva ipd. Na ta način bi moral govoriti tudi tisti, ki je v razredu načeloma bolj zadržan in tih. Lutka bi mu predstavljala varnostno orodje, s pomočjo katerega bi lahko spregovoril. Ustvarjala bi se zanimiva dinamika razreda in se spodbujala komunikacija otrok z okolico ter vrstniki.

Najpomembnejše je, da v moč lutke v prvi vrsti verjame učitelj. Če bi učitelj lutko skupini predstavil kot nekaj pozitivnega in koristnega, bi bila možnost za uspeh in spremembe večja. Skladno s tem mora učitelj lutko dojemati kot metaforo. Zaželeno je, da lutka poskuša oživiti tudi učitelj, saj tako v skupini postane nekdo drug (Bozovičar in Kranjc, 2010).

Lutka postane v razredu fantazijski lik, ki zmore in lahko počne, kar ji je ljubo. Lutka spreminja glas, ime, karakterizacije in voljo, vse to pa lahko doseže s pomočjo upravljalcev lutke: otroka in učitelja. Otrok je zato z njeno pomočjo sposoben povedati fantazijsko zgodbo o lutki, kar naenkrat pa je zmožen postavljanja drznih vprašanj tako sovrstnikom kot učitelju.

Dobro je, da si učitelj načrt dela z lutko zastavi že prej, vendar pa ni nič hudega, če načrt ostane bolj ohlapen. Zaželeno je, da se lutki določi funkcija, a je tudi tukaj težko govoriti o nujnosti predhodnega določanja. Kot smo poudarili, gre vendarle za kreativen, dinamičen in eksperimentalen proces, katerega kreatorji so v največji meri otroci.

2.9 Socialna interakcija, socialni odnosi in socializacija

Kot smo lahko videli, je lutka koristno sredstvo pri otrokovi interakciji s svetom, zato bomo v sklepnem poglavju teoretičnega dela opredelili nekaj ključnih sestavin socializacije za ustrezno komunikacijo otroka z okolico. Pri tem bomo za ključnega pomočnika pri socializaciji vzeli lutko. »Interakcija poudarja dve sestavini 'inter' in

'akcija'. Prva sestavina meri na socialno situacijo, v kateri praviloma sodeluje več ljudi, ki so v nekem aktivnem odnosu drug do drugega, druga pa na socialno akcijo (delovanje) ljudi v dani situaciji.« (Ule, 2004, str. 25).

Ule (2000, v Korošec, 2015) opredeli ključne elemente socialnih odnosov:

- vedenje posameznika,
- socialne pomene, ki si jih posamezniki posredujejo med sabo,
- nezavedne duševne strukture v odnosih.

Socialni odnosi imajo izrazito moč za spodbujanje, obenem pa so ključnega pomena za prizadevanje učencev. Imajo bistvene elemente za ugodno klimo v razredu in dobro počutje učencev v šoli. Določajo in narekujejo življenje v šoli ter zunaj nje (Košir, 2013).

Učitelj je tisti, ki učencem nudi občutek varnosti in topline. Prav on poskrbi za kakovost odnosov z učenci. Poleg njega je lahko tudi lutka tista, ki krepi pozitivne odnose med učiteljem in učenci pa tudi med učencem in preostalo skupino (Košir, 2013). Iz zapisanega je mogoče zaključiti, da je lutka lahko pripomoček, ki pomaga pri socialni interakciji otrok z okolico.

2.9.1 Otrokova socialna kompetentnost

Merrell in Gimpel (1998, v Peklaj, Kalin, Pečjak, Puklek Levpušček, Valenčič Zuljan in Ajdišek, 2009, str. 55) pravita, da je »socialna kompetentnost je večdimenzionalen konstrukt, ki ga sestavlja vrsta vedenjskih, spoznavnih in čustvenih značilnosti, ki so nujne in potrebne za razvoj ustreznih socialnih odnosov«.

Otroci znotraj socialnih odnosov, v katere vstopajo, pridobivajo socialne kompetence (Peklaj idr., 2009).

Tukaj nastopi lutka, s katero otroci razvijajo svoje socialne kompetence. S pomočjo lutke se otroci socialnih kompetenc naučijo in priučijo. Lutka je sredstvo, na katero se pri komuniciranju oprejo, in z njo dosegajo bolj kakovosten odnos z vrstniki. Lutka pomaga pri oblikovanju prijateljstev, vključevanju v skupine in sprejemanju med vrstniki (Schaffer, 1996, v Korošec, 2015).

Korošec (2015) pravi, da se otroci učijo socialnih kompetenc in komuniciranja prav z lutko. Lutka je vir, iz katerega črpajo za razvoj medsebojne pomoči, sodelovanja in sprejemanje različnosti.

Izpostaviti gre tudi Porento (2003, v Korošec, 2015), ki je raziskovala vlogo lutke v razredu. V raziskavi je prišla do ključnih spoznanj: ugotovila je, da je lutka zelo pomembna pri ravnovesju mnenj, dogovorov in pravil med učenci. Lutka je bila za

učence pozitivna izkušnja in je pomagala pri sprejemanju drugačnosti. Prav tako je bila ključnega pomena pri oblikovanju prijateljstev in tovarštva. Avtorica nakaže bistvo lutke, ki sklone krog zaupanja med učiteljem in učenci.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Problem, namen in cilji

Med študijsko prakso v različnih razredih osnovnih šol smo v skupini večkrat opazili otroke, ki so se težje vključevali v komunikacijo s skupino ali posamezniki. Opazili smo, da se učitelji reševanja komunikacijskih zagat lotijo povsem različno, pri čemer so se zdeli najbolj učinkoviti inovativni prijemi. Primeri dobrih praks so tako služili za nadaljnje preučevanje komunikacije v osnovnih šolah, kot inovativno izbiro in pripomoček pa smo za namen raziskave vzeli lutko. Lutka se je zdelo povsem legitimna alternativa, ki bi nadomestila igrače in tako otroku olajšala prehod iz vrtca v osnovno šolo. Hkrati bi otroka spodbujala h komunikaciji z njo in prek nje, saj bi spregovorila šele, ko bi namesto nje govoril otrok.

Za srčiko problema diplomskega dela bi zato lahko z gotovostjo vzeli ključno vprašanje o pogostosti in načinu uporabe lutke v osnovnih šolah. Da bi to ugotovili in da bi ugotovitve lahko povezovali s teoretičnimi dognanji, smo se obrnili na tiste, ki nam o lutki v šoli lahko povedo največ. Intervjuvali smo 15 učiteljev, ki poučujejo v prvi triadi osnovne šole. Znotraj intervjujev so nas poleg pogostosti uporabe zanimali tudi načini uporabe lutk in morebitne komunikacijske izboljšave pri otrocih.

3.2 Raziskovalna vprašanja

Pred začetkom raziskave smo si zastavili naslednja vprašanja:

- Katera inovativna sredstva učitelji uporabljajo z namenom izboljšanja komunikacijskih spretnosti otrok?
- Kako pogosto se lutka pojavi v razredu kot pomoč pri izboljšavi otrokovih komunikacijskih vrlin?
- Na kakšen način učitelji lutke uporabljajo v razredu?
- Na kakšen način lutka pomaga otroku pri socialni interakciji?
- Kako dobro so učitelji seznanjeni z delom z lutko?
- Kdaj so se učitelji prvič seznanili z uporabo lutke v razredu?
- Kdo učitelje navduši za uporabo lutke?
- Kakšne lutke se v razredu uporabljajo?
- Kako lutka vpliva na odnose med učenci?

3.3 Metodologija

3.3.1 Raziskovalni vzorec

Naš raziskovalni vzorec je predstavljalo 15 učiteljev z različnih osnovnih šol. Pri

naboru učiteljev se nismo omejevali niti na regijo, v kateri poučujejo, niti na starost ali delovno dobo. Še več, takšna raznolika paleta učiteljev se nam je za namen raziskave zdela dobra in koristna. Vsi intervjuvanci so ženske, ki poučujejo v prvi triadi osnovnih šol.

Intervjuvanke smo pridobili po metodi snežne kepe, kar pomeni, da so se v raziskavo vključevale po naključju. Učiteljica, ki smo jo poznali zaradi prakse, nam je za intervju predlagala nekaj svojih sodelavk, podobno pa se nam je dogajalo pri vsakem naslednjem intervjuju. Intervjuvali smo tudi učiteljico iz osnovne šole, ki smo jo obiskovali sami. Tako smo poskrbeli, da se pri raziskovanju nismo držali zgolj primorske regije. Raziskava je s tem dobila večjo razsežnost. Regij in osnovnih šol zaradi anonimnosti učiteljic ne bomo specifično navajali.

Nekaj intervjuvank smo predhodno že poznali, saj so bile bodisi naše mentorice pri praksi bodisi naše učiteljice med našim osnovnim šolanjem. Zaradi metode snežne kepe se je v raziskavi znašlo tudi nekaj takih, katerih delo nam je bilo do raziskave povsem neznan.

Da pri analizi ne bi prišlo do morebitnih predsodkov do načina dela učiteljev v osnovnih šolah, smo prava imena zamenjali z nekaj najpogostejšimi ženskimi imeni v Sloveniji. Jasno je, da vsak učitelj uporablja svoje metode in da se pri tem noben način poučevanja ali spodbujanja komunikacije v razredu ne zdi bolj pravi ter koristen.

Marija je stara 43 let. Njena delovna doba traja 15 let, njen polni naziv pa je profesorica razrednega pouka. Trenutno kot učiteljica poučuje prvi razred osnovne šole.

Maja je stara 37 let. Njena delovna doba v šolstvu traja pet let. Trenutno je učiteljica v podaljšanem bivanju v prvem razredu, učiteljica športa v drugem in šestem razredu ter učiteljica glasbene umetnosti v tretjem razredu. Njen polni naziv je profesorica razrednega pouka.

Ana je stara 34 let, teče pa ji deseto leto delovne dobe. Trenutno je učiteljica razrednega pouka v prvem in drugem razredu, po izobrazbi pa je profesorica razrednega pouka.

Nina je stara 56 let in kot učiteljica poučuje 35. leto. Po izobrazbi je učiteljica razrednega pouka, v času intervjuja pa je poučevala tretji razred.

Lara je stara 48 let, kot učiteljica pa je zaposlena 25 let. Trenutno zaseda več različnih delovnih mest, med njimi tudi mesto strokovne delavke, učiteljice italijanščine in multiplikatorke za vključevanje učencev priseljencev. Njen strokovni naziv je

profesorica razrednega pouka, vzgojiteljica predšolskih otrok in učiteljica italijanščine. V času intervjuja je poučevala italijanščino učence od prvega do četrtega razreda ter učence priseljence do devetega razreda.

Eva je stara 54 let in pravkar vstopa v 32. leto delovne dobe. Trenutno dela kot učiteljica v prvem triletju, z izobrazbo profesorice razrednega pouka pa dosega sedmo stopnjo izobrazbe. Trenutno poučuje drugi razred.

Irena je stara 47 let in poučuje 25 let. Njena smer izobrazbe je pedagoška, njen naziv pa je svetnica. Poučuje drugi in tretji razred.

Sonja je stara 50 let, od tega 25 let uči na osnovni šoli. Trenutno dela kot učiteljica razrednega pouka v prvem razredu, njen uradni naziv pa je profesorica razrednega pouka.

Anja je stara 41 let, njena delovna doba pa znaša 18 let. S svojim nazivom profesorica razrednega pouka dosega sedmo stopnjo izobrazbe. V času intervjuja je poučevala drugi razred.

Sara je stara 44 let, njena delovna doba pa traja 17,5 leta. Po nazivu je profesorica razrednega pouka in svetovalka. V času intervjuja je učila kot druga učiteljica v prvem razredu in kot učiteljica treh predmetov v tretjem razredu. Pogosteje uči drugo triado, predvsem četrti in peti razred.

Urška je stara 40 let, v šoli pa poučuje sedmo leto. Prej je delovala v kulturi, ker je po izobrazbi umetnostna zgodovinarica. Trenutno se izobražuje na področju razrednega pouka. Dela kot učiteljica v podaljšanem bivanju.

Katja je stara 40 let, njena delovna doba pa znaša 15 let. Po izobrazbi je vzgojiteljica predšolskih otrok, profesorica razrednega pouka in magistrica inkluzivne pedagogike. Trenutno dela kot učiteljica razrednega pouka v prvem razredu.

Petra je stara 38 let, na osnovni šoli pa poučuje sedmo leto. Po poklicu je druga učiteljica v prvem razredu. Njen naziv je profesorica razrednega pouka.

Katarina je stara 46 let, v šoli poučuje 18 let. Njen naziv je profesorica razrednega pouka. Trenutno poučuje v tretjem razredu.

Alenka je stara 52, teče pa ji 30. leto delovne dobe. Po izobrazbi je vzgojiteljica predšolskih otrok in profesorica razrednega pouka. V času intervjuja je poučevala tretji razred.

3.3.2 Raziskovalni instrument

Raziskovalni instrument je v našem primeru predstavljal raziskovalni strukturirani

intervju. To pomeni, da smo si vprašanja pripravili vnaprej. Za takšen tip intervjuja smo se odločili, ker smo učiteljice intervjuvali na več različnih načinov. Nekatere smo intervjuvali osebno, spet druge po telefonu ali mailu. Ravno zaradi zadnjega načina je bilo treba razmišljati o točno določenem tipu vprašanj, da pri odgovorih ne bi prišlo do prevelikih razhajanj. Zdelo se nam je, da je tema že sama po sebi dovolj široka, zato je bilo zaželeno, da v intervjuju ohranimo osnovni fokus raziskave. Če se je učiteljica zmedla ali ji vprašanje ni bilo jasno, smo ji pomagali z nekaj podvprašanji. Prav tako smo učiteljicam dovolili govoriti o stvareh, po katerih nismo neposredno spraševali. S postavljenimi vprašanji smo jih seveda želeli držati v zastavljenem raziskovalnem polju.

3.3.3 Postopek zbiranja podatkov

Intervjuje smo izvedli osebno, ustno po telefonu ali pisno po mailu (samo, če učiteljica drugače ni bila pripravljena sodelovati). Vse osebne intervjuje in intervjuje po telefonu smo snemali z diktafonom ter jih kasneje ob poslušanju prepisali. Ustni intervjuji so v povprečju trajali med pol ure in 45 minut.

Vsako izmed učiteljic smo najprej vljudno prosili za sodelovanje. Pri učiteljicah, ki jih nismo poznali od prej, smo to storili po mailu, nekatere pa smo k sodelovanju povabili osebno. Vsem smo predhodno razložili namen intervjuja in jim hkrati na grobo predstavili cilj diplomskega dela. Učiteljice smo intervjuvali v časovnem razponu od februarja do junija.

Uporabljali smo posredna vprašanja, sugestibilne trditve pa le, če učiteljica o temi ni vedela veliko. Pri vprašanjih smo se držali ekonomičnosti in jedrnatosti.

Vseh vprašanj je skupaj 27. Med njimi je nekaj krajših in nekaj daljših. Intervju je kljub strukturiranosti ohranjal ohlapno formo, kar pomeni, da smo intervju prav vsakič prilagodili pripravljenosti in znanju vprašanih.

Z naborom učiteljic smo imeli nekaj težav, saj se jih je na povabilo po mailu odzvalo malo. Bolj uspešni smo bili, ko je učiteljico priporočila neka druga učiteljica ali ko je šlo za eno izmed nam poznanih učiteljic.

3.3.4 Postopek obdelave podatkov

Podatke smo obdelovali s postopkom kvalitativne analize. Znotraj dobljenih odgovorov smo določili enote za kodiranje ter skušali izluščiti nekaj ključnih in ponavljajočih se pojmov (Vogrinc, 2008).

Pomagali smo si s transkripcijami intervjujev, znotraj katerih smo določili kode, ki so narekemale sistem kodiranja. Uporabili smo tehniko odprtega in osnega kodiranja. Pri tem smo iz vsakega posameznega intervjuja določili najprej kode prvega reda in

kasneje še kode drugega reda. Kode, ki so se najpogosteje pojavile v večini intervjujev, smo razdelili v naslednje kategorije:

- spodbujanje komunikacije pri otroku,
- učiteljev način dela,
- lutka v razredu,
- otrokovo spoznavanje in doživljanje lutke,
- spoznavanje učitelja z lutko,
- razlogi za uporabo lutke v razredu.

Za lažje razumevanje bomo kategorije na kratko opredelili.

Spodbujanje komunikacije v razredu je kategorija, v katero smo vključili prijeme, ki jih učitelji uporabljajo za spodbujanje komunikacije otrok. V kategorijo so vključeni vsi inovativni prijemi za spodbujanje komunikacije. Prav tako je vanjo vključeno spodbujanje komunikacije s pomočjo lutke.

V učiteljev način dela umeščamo specifične delo, ki so jih učiteljice navajale kot pomembne pri spodbujanju komunikacije otrok. V način dela uvrščamo tudi odnos učiteljice do različnih učencev (tihi, zadržani ...). Kategorija prav tako zajema ostale načine dela učitelja v razredu, ki niso nujno povezani s spodbujanjem komunikacije, poleg tega pa zajema tudi pomembnost učitelja v komunikacijskem krogu.

Lutka v razredu je kategorija, ki zajema uporabnost lutke in njeno izdelavo v razredu. Spet govorimo o različnih načinih in metodah, ki jih učitelji uporabljajo s pomočjo lutke. V kategorijo vključujemo pogostost uporabe lutke ter učne predmete in situacije, v katerih je lutka najpogosteje uporabljena.

Otrokovo spoznavanje in doživljanje lutke zajema prvo snidenje otroka z lutko, njegovo celotno interpretacijo lutke in njegov odziv nanjo. V kategorijo uvrščamo učiteljeva pričevanja o koristnosti lutke pri otrocih in morebitnih izboljšavah komunikacijskih vrlin otroka. Prav tako v kategorijo vključujemo otrokovo izražanje misli in čustev s pomočjo lutke.

Spoznavanje učitelja z lutko je kategorija, v katero vključujemo učiteljevo vedenje o lutkovni umetnosti. V kategorijo hkrati vključujemo učiteljeve razmisleke o predhodnem izobraževanju o lutkovni umetnosti in potrebnem nadaljnjem izobraževanju.

Razlogi za uporabo lutke v razredu je kategorija, v katero uvrščamo vsa področja, ki bi jih pri otroku lahko izboljšali s pomočjo lutke. V mislih imamo polje motivacije, komunikacije, domišljije in socialne interakcije. Prav tako so v kategorijo umeščeni vsi ostali razlogi, ki so jih učiteljice navajale za poseganje po lutki.

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

V pričujočem poglavju se bomo lotili interpretacije pridobljenih intervjujev, pri čemer si bomo pomagali s predhodnim kodiranjem in kategorijami. Primer kodiranja smo dodali v poglavju Priloge, dobljene kategorije pa smo definirali v prejšnjem poglavju. Prav tako smo v poglavje Priloge priložili primer vprašanj intervjuja. Intervjuje smo povezovali z že znano teorijo, ki jo bomo povezovali z dobesednimi citati intervjuvank.

Znotraj vsake kategorije bomo predstavili nekaj misli učiteljic in jih tudi dobesedno citirali. V posamezni kategoriji ne bomo navajali misli vsake učiteljice posebej, ampak bomo izbirali odgovore, ki najbolje predstavijo idejo celote. Takšno metodo smo izbrali, ker se odgovori na posamezna vprašanja prevečkrat ponovijo in bi z analizo vsakega posameznega intervjuja zgolj ponavljali iste ugotovitve. S prepletom odgovorov znotraj posamezne kategorije bomo ohranili preglednost diplomskega dela in tako utemeljevali zastavljene kategorije.

Treba je poudariti, da strogih ločnic med kategorijami ni, zato se bodo med sabo dopolnjevale.

4.1 Spodbujanje komunikacije v razredu

Za pomoč pri spodbujanju komunikacije v razredu so učiteljice največkrat navajale sličice, družabne igre, igre vlog, didaktične kartončke, socialne in besedne igre. Učiteljica Nina (56 let) svojo izbiro utemelji z načinom dela: »Recimo, da naprej postavijo v neko zaporedje sličice in potem opazujejo kako se osebe na sličicah med seboj pogovarjajo. Tako recimo razvijam komunikacijo pri učencih.«

Nekatere učiteljice so lutke v sklopu spodbujanja komunikacije omenjale že same in tako pritrdile, da lutke v ta namen uporabljajo redno. Spet druge pri komuniciranju uporabljajo drugačne metode, saj se nekateri otroci, kot poudari Nina (56 let), lažje izražajo s pomočjo risanja, pisanja ali slikanja. Učiteljici Evi (54 let) se pri spodbujanju komunikacije pri otrocih zdi najpomembnejše, »da otroka ne jemljem kot otroka ampak kot sebi enakovredno osebo in če se le da ko želi vzpostaviti kontakt s teboj, da se mu odzoveš«.

Zanimivo je tudi pričevanje Anje (41 let), ki za spodbudo komunikacije v razredu navaja prav posebno metodo: »V/časih tudi kakšno nebesedno komunikacijo uporabljamo, da plešemo.« Komunikacijo je torej mogoče spodbujati tako gibalno in verbalno kot tudi domišljjsko.

Ko smo učiteljice spraševali, ali lahko s pomočjo lutke izboljšamo komunikacijo pri

otročih, jih je večina odgovarjala pritrdilno. Skoraj vse so poudarjale, da se otrok identificira z lutko in tako izstopa iz samega sebe. Njihove misli lepo povzameta odgovor učiteljice Marije (43 let), ki pove, da »otrok, ki je zadržan, raje komunicira preko nečesa drugega«, in izjava učiteljice Irene (47 let), ki pravi, da je lutka »v pomoč tudi učencem priseljencem, omogoča boljše doseganje ciljev vzgojnega področja, omogoča ustvarjalnost učitelja in tudi učenca ... tudi starši so z lutko nastopili za nas in preko nje obravnavali raznolikost med ljudmi, pomen spoštovanja drugačnosti«. Učiteljice so tukaj potrdile našo hipotezo, da lutka za otroka predstavlja varovalo, ščit in oporo.

Učiteljica Nina (56 let) poudari pomembnost lutke pri verbalnemu izražanju otrok, »ker ne popravljaš njega ampak popravljaš njegovo lutko in se tudi manj ogroženega počuti sploh pri teh šumnikih in r-ju to je pri določenih posameznikih kr problem pri tamalih. Ne napadaš njegovo osebnost ampak lutko.. vlogo, ki jo igra«.

Tudi Sonja (50 let) govori o podobni izkušnji lutke kot verbalnega pomočnika. Pri učencu albanskega rodu, ki je imel težave pri izgovorjavi slovenščine, si je pomagala ravno z lutko. Pravi takole: »/P/otem je on razvrščal te predmete, igrače in potem sem mu še eno prinesla Gusar Berti, no evo še druge lutke, ki sem se je spomnila, da sem jo še uporabljala. In potem je on s tem Gusarjem Bertijem razvrščal in on je bil tko vesel, se je kr smejal. Tko osebno lažje se mi zdi je tko boljše. Tudi, če se je zmotu se je Gusar zmotil potem je papiga pomagala. No je bilo pri njem zelo učinkovito.«

Lutka se vsem vprašanim zdi koristno sredstvo za spodbujanje komunikacije, čeprav jo v ta namen ne uporabljajo vse vprašane učiteljice. Vse so pritrdile, da je spodbujanje komunikacije pomembno, predvsem pa je pomemben način, ki ga učitelj uporabi. Učiteljevemu načinu dela se bomo podrobneje posvetili v naslednji kategoriji.

4.2 Učiteljev način dela

Učiteljevega načina dela smo se že dotaknili v predhodni kategoriji, ko smo govorili o načinu spodbujanja komunikacije pri otrocih. Večina učiteljic je pri spodbujanju komunikacije poudarjala pomembnost učitelja, ki se mora prilagajati vsakemu otroku v skupini. Pomembno je, da se zavedamo različnih zmožnosti otrok. Kot pravi Sara (44 let), je pomembno, da »v medsebojni komunikaciji ustvarjamo klimo zaupanja, da se potem tudi upajo odpret, postopno ne na silo, nikoli, nikakor. Ampak ko začutijo občutek varnosti in potem se začnejo v prvi triadi se samostojno odpirati in so tudi bolj dostopni za komunikacijo«.

Učiteljice smo spraševali tudi po bolj specifičnih načinih, in sicer načinih in metodah uporabe lutke v razredu. Dobivali smo zanimive odgovore, ki so se tu in tam

ponavljali ter dopolnjevali, a kljub temu potrdili našo hipotezo o večplastnosti lutk. Potrdili smo teoretski del diplomskega dela, v katerem smo govorili o množici načinov uporabe lutke. Pravega načina, kot smo že poudarjali, ni, prav tako pa ni priročnika in začrtanih smernic, ki bi nam velevale način uporabe lutke v razredu.

Učiteljica Maja (37 let) pripoveduje o zanimivem načinu dela z lutko v razredu: »Vsak dan otroci pripovedujejo kaj so doživeli z lutko, ko je bila pri njih doma (lutko vsak dan drug učenec nese domov in jo ima ob sebi med svojimi dnevnimi aktivnostmi).« Takšno metodo dela smo zasledili samo pri njej, preostale učiteljice pa so največkrat izpostavljale sedenje v krogu in podajanje lutke od otroka do otroka, dramatizacije s pomočjo lutk, igre vlog, izdelovanje lutke, pozdravljanje in reševanje konfliktov s pomočjo lutke. Učiteljica Eva (54 let) takole izpostavlja pozdravljanje z lutko: »V/ prvem razredu smo jih vsako jutro pozdravili: Dobro jutro Lili, dobro jutro Bine, palček, nagajivko. Vse lutke so notri v košarici vse lutke so otroci pozdravili in jih razporedili na polico pod tablo.«

Zanimiv se zdi način dela učiteljice Lare (48 let): »R/ecimo pri likovni vzgoji sem imela eno čarovnico in nas je v bistvu v vsak izdelek pospremila, navdušila nam dala, razkazala materiale. V bistvu je bila narejena iz materialov, ki jih pri likovnem potrebujemo.« Učiteljica je lutko uporabila hkrati kot motivacijo v predmet in razlaganje njegove vsebine.

Učiteljice za način spodbujanja socialne interakcije navajajo igro vlog, pri kateri se otroci razdelijo v različne skupine. Konfliktne situacije učiteljice razrešujejo tako, da otrok s pomočjo lutke pove, kaj ga moti pri njegovem sošolcu. Na ta način ne govori v svojem imenu, ampak v imenu lutke, kar mu da večjo oporo.

4.3 Lutka v razredu

Učiteljice so navedle, da se lutka v šoli najpogosteje pojavlja v prvem razredu, kjer je tudi najbolj priljubljena. Vendar pa je lutka, kot poudarja učiteljica Nina (56 let), zanimiva tudi starejšim otrokom. Učiteljice lutko uporabljajo pri vseh predmetih, najpogosteje pri slovenščini, likovni vzgoji, glasbeni vzgoji in naravoslovju. Lutka velikokrat predstavlja razredno maskoto ali kot pravi Eva (54 let): »Lutka je maskota našega razreda abecedkov akvarij in za prvi šolski dan bomo izkoristili ribico v šoli. In iščem primerno lutko ribico.«

Lutko izdelajo učiteljice skupaj z otroki. Za materiale navadno uporabljajo papir, iz katerega izrežejo poljuben lik. Učiteljica Nina (56 let) pove, da lutke otroci izdelajo sami (»Pod medvedovim dežnikom, si izberejo eno žival izdelajo lutko in si pripravijo besedila, da lahko dramatizirajo, zaigrajo v razredu po skupinah.«) ali pa si jo nariše

kar na prst. Včasih prstne lutke kupi v Ikei ali pa jih priskrbi šola.

Če otroci lutko izdelajo sami, jo navadno naredijo iz papirja, odpadnega materiala, kartona, blaga ali kot pravi Marija (43 let): »Jaz sem izdelala pa tudi otroci so sami izdelovali lutke. Vsekakor sem v proces izdelave vključila učence. Uporabili smo naravni material tudi ali pa papir potem plastelin hmm kaj je še bilo... nič, papir, pisala, škarje.« Lara (48 let) lepo dopolni Marijino razmišljanje, ko pove, da včasih celo svinčniki postanejo lutke in tako otroci nevede začnejo uporabljati lutko. Njuno razmišljanje in razmišljanja ostalih učiteljic lahko povežemo z Latshawovo teorijo, ki pravi, da je lutka lahko katerikoli predmet, ki ga oživimo. V teoriji smo večkrat poudarjali, da je bolj kot natančnost pri izdelavi lutke pomembna domišljija njenega upravljalca.

Urška (40 let), ki je po poklicu umetnostna zgodovinarica, pove, da ima »drugače nekaj narejenih lutk kot umetniška dela«. Prav tako pove, da ima v svoji zbirki ročno lutko s Kube, ki je na eni strani bela, na drugi strani pa temnopolta. Z njo otrokom predstavlja medkulturno tematiko.

Kot smo že navajali v predhodnih kategorijah, se lutka največkrat pojavi kot spodbujevalec komunikacije ali socialne interakcije otrok. Prav tako je koristno sredstvo za razreševanje konfliktov v razredu, kar smo že opredeljevali v kategoriji način dela učitelja.

4.4 Otrokovo spoznavanje in doživljanje lutke

Vse učiteljice so navedle, da se otroci z lutko po navadi spoznajo že v vrtcu. Kot smo povedali že prej, se v osnovni šoli lutka najpogosteje pojavi v prvem razredu. Odgovor Sonje (50 let) lepo povzema misli vseh učiteljic: »Mislim, da tudi ko smo se predstavljali, da sta se najprej Lili in Bine predstavila in povedala in se tako oni poistovetijo z njimi. Sta tudi onadva prvi razred in šolarja in tko.«

Učiteljice otroka tako z lutko spoznajo že prvi dan, spoznavanje pa po navadi nadaljujejo celotno šolsko leto. Odzivi na lutko so navadno pozitivni, saj lutka, kot smo predvidevali, otroku predstavlja nadomestek igrače. Učiteljica Lara (48 let) lutko ocenjuje kot koristno sredstvo v razredu, a se ji zdi, da se to lahko hitro spremeni: »/J/e pa seveda odvisno od same generacije in od tega koliko znajo otroci imeti še tega otroškega sveta še v sebi, ne. Ker nekateri zelo realistično že pri 6 letih pristopijo in jih to kar odbija, da je to preveč otročje, ne /.../ Lahko rečejo, da to ni pravo in če je en tak se potem lahko priključi več, če je zelo pomemben v razredu.«

Tudi Eva (54 let) poudari, da je treba lutko uporabljati preudarno. Otroke je sicer

treba spodbujati h komunikaciji in javnemu nastopanju, vendar pa se je treba zavedati, da pri določenih otrocih ne bomo prišli do vidnih izboljšav. »Sem pa že omenila, da se včasih otroci, ki še ob lutki ne zmorejo nastopati, ker je to faza razvoja. In tudi enostavno vsi ne zmorejo. Ker v življenju ne govorijo vsi, ne nastopajo govorno vsi.«

Otroci v večini lutko doživljajo kot pomagalo pri vključitvi v skupino, ker se v prvem razredu še »veliko iščejo« (Urška, 40 let). S pomočjo lutke lažje izražajo svoja čustva. Lutka in igra z njo se vsem učiteljicam zdi pomembno pomagalo ter sredstvo v razredu, zelo dobro pa njihova razmišljanja povzame citat učiteljice Urške (40 let):

»Otroci so face, če jim daš možnost. Mislim js jih v to smer zelo spodbujam. Js jim vedno rečem mi imamo tukaj čas, da se vi med sabo igrate, da se vi pogovarjate. Če ne drugega nam so zaradi prostorske stiske vzeli igralne koticke ampak js sem se letos odločila, da jih bomo kar sami naredili. In med drugim bom dala tudi igračke, ki jih lahko tudi za lutko uporabijo, te pliške. Tudi za to, da naredijo kakšno igrco nastop, karkoli. Moji otroci so bili zelo močni v nastopanju, zlo talentirani tud glasbeno in gledališko.«

4.5 Spoznavanje učitelja z lutko

Vse učiteljice so se strinjale, da o lutki in lutkovni umetnosti ne vedo dovolj. Največ znanja o lutkah so pridobile med univerzitetnim šolanjem, nekaj znanja pa v sklopu delavnic in različnih seminarjev. Če si na tem mestu v spomin priključimo besede Helene Korošec, ki smo jih navajali v teoretičnem delu, je jasen velik manko v izobraževanju učiteljev, vsaj kar se tiče gledališke in lutkovne umetnosti. Učitelji so pri raziskovanju gledaliških metod prepuščeni sami sebi, zato lutke še vedno uporabljajo le zagnani posamezniki. Učiteljica Nina (56 let) pritrди naši trditvi, saj pravi, da se z lutko bolj ukvarja vzgojiteljica, ki je druga strokovna delavka v prvem razredu. Intervjuvanka v nadaljevanju pove, da jo je za lutkovno umetnost navdušila Helena Korošec: »Ja pri njej smo imeli tudi modul v okviru priprave na devetletko. To je bilo leta 2001/02 tam nekje. Ker leta 2003 ko se je začela devetletka smo to pol še bolj uporabljal kot pri osemletki v osnovni šoli. Je pa to bila gospa Koroščeva.«

4.6 Razlogi za uporabo lutke v razredu

Še enkrat povzemimo razloge za uporabo lutke v razredu, ki smo jih v večini že navedli v prejšnjih kategorijah. Lutka se po navadi uporablja za uvodno motivacijo (»/Č/im je navodilo bomo izdelali lutko so takoj za, takoj pa ni otroka, ki bi rekel jaz pa ne bi.« (Eva, 54 let)), spodbudo učencev, spodbudo komunikacije pri učencih, spodbudo socialne interakcije in spodbudo izražanja čustev. Kot poudarjajo nekatere učiteljice, je lutko treba uporabljati preudarno in premišljeno. Učiteljica Eva (54 let)

pove, da »ni vedno nujno lutko uporabiti prav za vsako stvar in se vedno zatekat k lutki /.../ včasih je treba tudi direktno povedati to pa ni v redu narejeno«. Tudi Sonja (50 let) se strinja z Evino trditvijo. Sama pravi takole: »Zdej tko, da bi jo pa stalno uporabljala je ne bi recimo. Ker se mi zdi, da mogoče potem zgubi nekako to močno motivacijsko sredstvo. Tko jaz mislim. Se mi zdi bolj učinkovito, če je občasno in takrat spet. Če bi jo ves čas se mi zdi, da za njih ne bi bilo več tako zanimivo. Moje mnenje, nisem pa tega tako preizkušala.«

Vsem vprašanim se zdi lutka koristno sredstvo, vendar pa se nekaterim zdi, da je treba lutko uporabljati občasno, preudarno in načrtno. Le tako ohranjamo čarobnost lutke v prostoru učilnice.

4.7 Interpretacija

Interpretacijo bomo izvedli tako, da bomo odgovorili na vprašanja, ki smo si jih zastavili pred začetkom raziskovanja. Ker smo na vprašanja že v celoti odgovorili pri opredelitvi kategorij ter v poglavju Rezultati in razprava, bomo kot odgovor podali zgolj povzetek zapisanega.

Katera inovativna sredstva učitelji uporabljajo z namenom izboljšanja komunikacijskih spretnosti otrok?

Učitelji v največji meri uporabljajo sličice, igre, pogovor in lutke. Že Korošec in Majaron ugotavljata, da je lutka posebej učinkovita pri neverbalni komunikaciji, kar je izrednega pomena pri mlajših osebah. Podobno potrjujejo tudi učiteljice, ki lutke doživljajo kot koristno sredstvo v komunikacijskem krogu. S pomočjo lutke se v pogovor vključijo tihi otroci, večkrat pa lutka pomaga pri verbalnem napredku otrok priseljencev.

Kako pogosto se lutka pojavi v razredu kot pomoč pri izboljšanju otrokovih komunikacijskih vrlin?

Lutka se v razredu pojavi pogosteje, kot smo mislili pred začetkom raziskave. Učiteljice lutko uporabljajo pri pouku maternih jezikov slovenščine in italijanščine (pri dramatizacijah, pripovedovanjih zgodb) ter pri likovnih in drugih naravoslovnih predmetih. Lutka se mnogokrat pojavi v razredu kot maskota (mnogi učitelji izpostavijo lutki Lili in Bine) ali mediator. Iz dobljenih rezultatov ocenjujemo, da se lutka v razredu pojavlja pogosto, najpogosteje v prvem razredu osnovne šole.

Na kakšen način učitelji uporabljajo lutke v razredu?

Učiteljice uporabljajo lutke na več različnih načinov, znotraj katerih smo že izpostavili najbolj zanimive. Največkrat uporabljen način je igra vlog, s katerim se

učenec identificira z lutko. Otroci si lutko največkrat podajajo v krogu, pri tem pa govori tisti, ki lutko dobi v roke.

Na kakšen način lutka pomaga otroku pri socialni interakciji?

Znotraj teorije smo spoznali, da je učitelj zaradi vloge avtoritete izjemno pomemben pri otrokovi socialni interakciji. Če vlogo avtoritete prevzame lutka, lahko postane pomagalo ali nadomestek učitelja. Intervjuvanke so teorijo potrjevale, ko so govorile o pozitivnih izkušnjah socialne interakcije z lutko. Večinoma so izpostavljale igro vlog, ki jo učenci navadno izvajajo v skupinah. Učiteljice učence pomešajo med sabo in s tem spodbujajo spoznavanje drug z drugim.

Kako dobro so učitelji seznanjeni z delom z lutko?

Učiteljice so z delom z lutko seznanjene povprečno. Že znotraj teorije smo spoznali, da izobraževanje na področju gledališke pedagogike pri nas ni mogoče in da se v to področje poglobijo zgolj zagnani posamezniki. Nekatere intervjuvanke so bile kljub temu z delom z lutko zelo dobro seznanjene, ker so se o lutkovni umetnosti izobraževale same ali pa so znanje pridobivale znotraj različnih seminarjev.

Kdaj so se učitelji prvič seznanili z uporabo lutke v razredu?

Učiteljice so se prvič z lutko v razredu seznanile med univerzitetnim izobraževanjem ali lastnim praktičnim delom.

Kdo učitelje navduši za uporabo lutke?

Učitelje za uporabo lutke navdušijo profesorji na fakulteti, drugi sodelavci ali otroci. Navdušujejo jih tudi posebej usposobljeni strokovnjaki, ki prirejajo razne delavnice ali predavanja.

Kakšne lutke se v razredu uporabljajo?

V razredu se uporabljajo lutke, ki jih učitelji skupaj z učenci izdelajo sami. Včasih so lutke kupljene ali pa lutke pošlje založba (Lili in Bine). Lutke so v razredu tudi ostali predmeti (svinčniki, radirke), kar poudari Latshawovo teorijo, da je lutka lahko katerikoli predmet, ki ga človek oživi. Na tem mestu se lahko spomnimo na pomembnost upravljalcev lutk, ki smo jih poudarili v teoretičnem delu. Bolj kot izdelava in videz lutke je pomembna upravljalčeva domišljija (v naših primerih otrokova in učiteljeva).

Kako lutka vpliva na odnose med učenci?

Lutka na medsebojne odnose vpliva pozitivno, saj kot mediator pomaga pri razreševanju konfliktov. Učiteljice navajajo primere, ko so učenci prek lutke povedali, kaj jih moti pri obnašanju sošolca. O težavi lažje spregovorijo, ker prevzamejo vlogo

lutke.

4.8 Zaključek

V diplomskem delu smo prišli do ugotovitev, ki so bodisi potrdile bodisi ovrgle začetna predvidevanja. Ugotovili smo, da se lutka v razredu prve triade osnovne šole pojavlja pogosto. Učitelji jo vpletajo v skoraj vse učne predmete, na več možnih, inovativnih načinov. Vseskozi smo ugotavljali, da pravih načinov za delo z lutko ni, kar se je potrdilo za pravilno. Lutki bi z zamejitvijo v točno določen sistematičen način uporabe zmanjšali vrednostni potencial. Ukalupili bi jo in bi ji s tem odvzeli vso njeno magičnost.

Ugotovili smo, da se z gledališko in lutkovno pedagogiko v Sloveniji ukvarja peščica zagnanih posameznikov, med katerimi je vredno izpostaviti Korošec in Majarona. Področje, ki bi bilo posebej namenjeno izobraževanju o gledališki pedagogiki, pri nas še vedno ni mogoče.

Lutka se je iz pričevanj učiteljic izkazala kot koristno sredstvo pri komunikaciji otrok. Učiteljice so govorile o praktičnih izkušnjah, znotraj katerih so opazile otrokov napredek. Poudarile so, da se otrok prek lutke lažje izraža, ker z njo prevzame vlogo drugega, kar smo navajali tudi v teoretičnem delu. Lutka lahko govori samo s pomočjo svojega upravljalca, kar otroka še dodatno spodbudi h komunikaciji. Lutkovna umetnost v razredu ima zato moč rituala, saj v delo z lutko vstopajo posamezniki, ki v moč lutke predhodno verjamejo. Ker učiteljice navajajo spremembe pri otrocih, je mogoče govoriti o transformacijski funkciji lutke.

Lutke poleg komunikacije spodbujajo otrokovo socialno interakcijo in izražanje čustev. Čeprav bi tudi ti dve kategoriji lahko razlagali v polju komunikacije (saj gre pri obeh področjih za verbalno izražanje posameznika), smo ju obravnavali posebej. Učiteljice so pritrdile, da je lutka blagodejno vplivala na medsebojne odnose in razredno klimo.

Zaključimo lahko pozitivno, saj se zdi, da je gledališke pedagogike kljub omejenosti znanja o njej v razredu veliko. Pri tem velja pohvaliti delo učiteljic, saj so se prav vse vprašane v svojem delu izkazale kot inovativne in napredne. Vse na lutkovno umetnost gledajo kot na pomembno področje, ki lahko popestri včasih monoton pouk v razredu. Z gotovostjo lahko trdimo, da so vse intervjuvane učiteljice odkrile magično moč lutke, o kateri smo govorili v uvodnem delu. Verjele so v lutke, tako kot smo v lutke verjeli že z začetnim citatom Majarona. Verjeli s(m)o in bodo, v zameno pa bomo poplačani, tako kot zapiše Majaron, z ljubeznijo, zaupanjem in iskrenostjo.

5 LITERATURA IN VIRI

- Blažič, M. (1991). *Programirani pouk kot didaktični sistem, izbrana poglavja iz didaktike*. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Pedagoška fakulteta.
- Bozovičar, A. in Kranjc, M. (2010). *V krogu življenja: pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju: učbenik za modul Pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju v programu Predšolska vzgoja*. Velenje: Modart.
- Brajša, P. (1993). *Pedagoška komunikologija*. Ljubljana: Glotta Nova.
- Cencelj, K. (2010). *Ko želi človek preseči samega sebe*. Pridobljeno 23. 7. 2018, http://veza.sigledal.org/natisni/news/2037_
- Craig, E. (2013). Igralec in nadmarioneta. *Lutka: revija za lutkovno kulturo*, 58, 11–15.
- Fischer-Lichte, E. (2008). *Estetika performativnega*. Ljubljana: Študentska založba.
- Gerbner, G. (1966). On Defining Communication: Still Another View. V: Ule, M. (ur.). *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Jelenc, D. (1998). *Osnovna vedenja o komunikaciji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kleist, H. (2004). O marionetnem gledališču. *Problemi: revija za kulturo in družbena vprašanja*, 42(3/4), 147–154.
- Korošec, H. (2007). Gledališče – medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj. *Sodobna pedagogika*, 58(3), 110–127.
- Korošec, H. (2015). *Lutka in socialni odnosi v vrtcu*. Doktorsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. in Majaron, E. (2002). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Košir, K. (2013). *Socialni odnosi v šoli*. Maribor: Subkulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in založništvo.
- Latshaw, G. (2000). *The complete book of puppetry*. Mineola: Dover, cop.
- Majaron, E. (2013). Marioneta, kraljica lutk. *Lutka: revija za lutkovno kulturo*, 58, 17–27.
- Majaron, E. (2017). *Vera v lutko: razmišljanja o lutkovni umetnosti*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.
- Merrell, K. W. in Gimpel, G. A. (1998). Social skills of children and adolescents: conceptualisation, assessment, treatment. V: Peklaj, C., Kalin, J., Pečjak, S.,

- Puklek Levpušček, M., Valenčič Zuljan, M. in Ajdišek, N. (ur.). *Učiteljske kompetence in doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Peklaj, C., Kalin, J., Pečjak, S., Puklek Levpušček, M., Valenčič Zuljan, M. in Ajdišek, N. (2009). *Učiteljske kompetence in doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Peštaj, M. (2000). Zlatko Bastašić in njegovo terapevtsko delo z lutkami. V: Osojnik, B. (ur.). Čudoviti svet lutk. *Didakta*, 25(186), 11–13.
- Porenta, A. (2003). Zgodbe in lutke kot sredstva za motiviranje učencev. V: Korošec, H. (ur.). *Lutka in socialni odnosi v vrtcu*. Doktorsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Schaffer, H. R. (1996). Social Development. V: Korošec, H. (ur.). *Lutka in socialni odnosi v vrtcu*. Doktorsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Ule, M. (2000). Temelji socialne psihologije. V: Korošec, H. (ur.). *Lutka in socialni odnosi v vrtcu*. Doktorsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Ule, M. (2004). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ule, M. (2005). *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Wood, J. T. (2004). Relational Communication. V: Ule, M. (ur.). *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

6 PRILOGE

Priloga 1: Intervju

Ime in priimek:

Spol:

Starost:

Delovna doba:

Delovno mesto:

Stopnja izobrazbe:

Smer izobrazbe:

Naziv:

Razred:

1. Na kakšen način spodbujate razvoj komunikacije pri otrocih?
2. Kakšna pomagala, sredstva uporabljate?
3. Ste v svoji karieri uporabljali lutko v razredu?
V kolikšni meri?
Kolikokrat na teden/mesec približno?
4. Ali se vam zdi, da o lutkah veste dovolj?
Bi se o lutkah želeli nadaljnjo izobraževati?
Kdo Vas je navdušil za uporabo lutke?
5. Kdaj in kako ste otroke seznanili z lutko?
6. Pri katerih predmetih ste največkrat uporabili lutko?
7. Kakšno lutko ste uporabili?
8. Ali lutko sami izdelate?
Kako jo izdelate?
Kakšen material uporabite?
9. Vključite v izdelavo lutke tudi učence? Opišite.
10. Ali se vam zdi lutka uporabna metoda v razredu?
Kako bi ocenili to metodo?
11. Navedla bom trditve o delu z lutko. Ocenite trditve in jih povežite z Vašo prakso dela z lutko. Trditve ocenjujete od 1 do 10. Utemeljite izbrano odločitev.

- 1 Lutka mi ne predstavlja področja, ki me veseli.
- 10 Lutka me veseli in jo z veseljem uporabljam pri delu.
- 1 Lutka je področje pri katerem sem dobro usposobljen.
- 10 Lutka je področje pri katerem sem slabo usposobljen.
- 1 Na področju lutke bi potreboval še dodatna izobraževanja.
- 10 Na področju lutke ne potrebujem dodatnega izobraževanja.
12. Kaj menite o lutki kot sredstvu za komuniciranje z otroki?
13. Menite, da lutka olajša otroku proces komunikacije?
14. Kakšna je Vaša komunikacija z lutko?
15. Ali lutka pomaga otroku pri vzpostavljanju komunikacije z okolico?
Menite, da se otrok lažje vključuje v okolje z uporabo lutke?
16. Se Vam zdi verbalna in neverbalna komunikacija z lutko rešitev za boljše komuniciranje med učiteljem in učencem?
17. Ste morda zasledili, da se je otrokova komunikacija izboljšala?
18. Kako se otroci odzivajo na uporabo lutke?
Ali otrokom pomaga izraziti čustva?
19. Ali lutka pomaga odpraviti otrokovo zadržanost in sramežljivost? Kako?
20. Se Vam zdi lutka ustrezna za dodatno motivacijo otrok?
21. Na kakšen način lutka pomaga otroku pri socialni interakciji?
22. Ali menite, da otrok lažje sklepa prijateljstva in se vključuje v skupine s pomočjo lutke?
23. Se Vam zdi lutka primerno sredstvo pri reševanju konfliktov v razredu?
Imate glede še kakšen primer iz razreda kako se razreši konflikt s pomočjo lutke?
24. Ali lutka pomaga pri otrokovi anksioznosti, strahu, socialni zadržanosti?
25. Ali se še pojavlja simbolna igra v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju?
26. Menite, da simbolna igra pomaga otroku pri razvoju mišljenja in socialnih spretnosti?
27. Ocenite, v kolikšni meri uporabljate lutko pri naslednjih trditvah (1-se sploh ne strinjam, 2-se ne strinjam, 3-ne morem se odločiti, 4-se strinjam, 5-se popolnoma strinjam). Utemeljite izbrano odločitev.

V razredu imamo lutko katero uporabljamo skozi celoten vzgojno-izobraževalni

proces.

Otroci se poistovetijo z lutko in lažje vzpostavljajo komunikacijo z vrstniki.

Lutka omogoča učencem lažje razumevanje vsebin pri obravnavanih predmetih.

Lutka izboljšuje odnose v razredu.

Z lutko otrok izboljša svoje izražanje in govorni razvoj.

Lutka je uporabno sredstvo za miritev učencev in za vzpostavljanje nadaljnje komunikacije v razredu.

Igra z lutko pomaga pri povezovanju z vrstniki in učenju socialnih spretnosti.

Lutka pomaga pri razvijanju tako verbalne kot neverbalne komunikacije.

Priloga 2: Primer kodiranja

Intervju	Kode 1. reda	Kode 2. reda	Kategorija
<p>IME: EVA SPOL: ž STAROST: 54 let DELOVNA DOBA: gre v 32 leto DELOVNO MESTO: učitelj v prvem triletju STOPNJA IZOBRAZBE: 7.stopnja univerzitetna SMER IZOBRAZBE: profesor razrednega pouka NAZIV: profesorica razrednega pouka RAZRED: 2. razred</p> <p>1. Na kakšen način spodbujate razvoj komunikacije pri otrocih?</p> <p>Ma s tem, <u>da se stalno pogovarjam ne glede na predmet, ne glede na čas, ne glede na velikost skupine, ne glede na posameznikove potrebe.</u> To se mi zdi <u>zelo pomembno, da otroka ne jemljem kot otroka ampak kot sebi</u></p>	<p>neprestano pogovarjanje, pogovor z vsakim otrokom, brez zamisleka o njihovih zmožnostih, otrok je enakovredna oseba učitelju,</p>	<p>Uporaba inovativnih metod za spodbujanje komunikacije Komuniciranje z otrokom</p>	<p>Spodbujanje komunikacije pri otroku</p>

<p><u>enakovredno osebo in če se le da ko želi vzpostaviti kontakt s teboj, da se mu odzoveš.</u> Je pa včasih <u>glede na število in delo v razredu zelo težko se odzvat.</u> Zame je izgubljen dan, če ne uspem se vsaj <u>večini odzvat, ko me rabijo.</u> <u>Komunikacija se mi zdi najbolj tisto najbolj potrebno v našem poklicu</u> zato, ker omogoča da <u>začutiš ti otroke in tudi otroci tvojo pristnost.</u></p>	<p>odzvati se otroku, vzpostavitev kontakta učitelj-otrok, odzvati se večini otrokom v razredu, komunikacija najpomembnejša v učiteljevem poklicu, začutiti otroka.</p>	<p>Način komunikacije z otrokom</p> <p>Pomembnost učitelja pri komunikaciji z otrokom</p>	<p>Način dela učitelja</p>
<p>2. Kakšna pomagala, sredstva uporabljate?</p> <p>Tako.. najprej sam pri sebi, <u>da si kot oseba pristen, da si odkrit, da si v komunikaciji sproščen</u> bom rekla osebne lastnosti so mi na prvem mestu. Če želim, da so stvari, ki jih povem in so redne vsebine včasih uporabiš tudi <u>obrazno mimiko.</u> Če gre za vzgojne zadeve sigurno tudi</p>	<p>otrok začuti pristnost učitelja, iskrenost učitelja, sproščenost učitelja, osebne lastnosti učitelja,</p>	<p>Pomembne</p>	<p>Način dela učitelja</p>

<p><u>didaktični material</u> ampak najprej se mi zdi pri komunikaciji ta tvoja osebnost tvoj odraz, tvoje kretnje, tvoja mimika in poglavitno očesni stik. Zame je prvi. Vedno rečem: »Poglej me v oči. Te gledam v oči. Te vidim, te čutim«. Očesni stik bi dala na prvo mesto.</p> <p>3. Ste v svoji karieri uporabljali lutko v razredu?</p> <p><u>Velikokrat</u>. Gledališki prijemi, <u>lutkovni prijemi</u> so sploh pri mlajši skupini sploh zelo, zelo pomembni. Zadnja leta priznam, mi <u>zmanjkuje časa</u> ne..tukaj se na tem področju počutim, da sem mogoče <u>kot učitelj začetnik naredila veliko</u>, veliko več, ker se mi zdi to področje književnosti, besedil, pogovora z uporabo gledaliških prijemov. Tudi nekje ena taka <u>oblika</u>, ki pogovor <u>sprošča</u>. <u>Ti lahko preko lutke veliko več poveš</u></p>	<p>obrazna mimika učitelja,</p> <p>didaktični material,</p> <p>odraz učitelja,</p> <p>mimika učitelja,</p> <p>očesni stik na prvem mestu,</p> <p>lutka v razredu uporabljena velikokrat,</p> <p>gledališki prijemi so zelo pomembni,</p> <p>pomankanje časa,</p> <p>kot učitelj začetnik</p>	<p>lastnosti učitelja za komunikacijo z otrokom</p> <p>Lutka kot pripomoček v razredu</p> <p>Pomembnost lutke pri razvoju komunikacijskih veščin otroka</p>	<p>Lutka v razredu</p>
--	--	---	-------------------------------

<p><u>kot učitelj pa tudi otroci lahko z uporabo lutke lahko tudi stvari, ki jih drugače ne bi povedali.</u> Imam pravljčni krožek, gledališki krožek že vrsto let, tako, da mi ni res področje tuje.</p> <p>V kolikšni meri?</p> <p>Kolikokrat na teden/mesec približno?</p> <p><u>V prvem razredu je uporaba lutke vsakodnevna. Že Lili in Bine sta maskota v razredu. V drugem razredu se tega poslužuješ tam nekje zelo pogosto do novoletnega časa. Potem pa nekako pridejo nekako druge vsebine in je te lutke manj. Otroci tudi nekje v tem obdobju dozoriyo, ne.. še vedno imajo radi lutko ampak je drugačen odnos kot pa v prvem. V prvem je pa nujno, nujno potrebna.</u></p> <p>V tretjem razredu se je pa uporabi kadar oni sami nastopajo. Ni več tako obdobje <u>pravljčnosti</u>, gre bolj v</p>	<p>uspešna,</p> <p>lutka je oblika, ki pogovor sprošča,</p> <p>preko lutke lahko učitelj pove veliko več,</p> <p>otroci s pomočjo lutke povedo tudi tisto, česar drugače ne bi,</p> <p>pravljčni krožek, gledališki krožek, področje gledališča ji ni tuje,</p> <p>vsakodnevna uporaba lutke,</p> <p>Lili in Bine, maskota v razredu,</p> <p>v času novega leta se lutk bolj poslužuje,</p>	<p>Doživljanje lutk skozi oči otroka</p>	<p>Otrokovo doživljanje lutke</p> <p>Spoznavanje učitelja z lutko</p>
--	---	--	---

<p>resne vsebine.</p> <p>4. Ali se vam zdi, da o lutkah veste dovolj?</p> <p>Bi se o lutkah želeli nadaljnjo izobraževati?</p> <p><u>Sigurno še izobraževat. Zato, ker to področje se razvija vsake tolko.</u></p> <p>Tudi, ko pride kaj novega, tudi iz tujine. Ja to področje bi morali vsake tolko ponuditi <u>izobraževalne vsebine učiteljem in jih povezati z aktualnimi vsebinami.</u></p> <p>Kdo Vas je navdušil za uporabo lutke?</p> <p>Ma morem povedat..da že moj <u>učitelj slovenščine iz osnovne šole.</u> Je bil eden <u>velikih umetnikov</u> in je to področje književnosti nastopanja strastno približal in od takrat je to tudi ostalo. Kasneje potem tudi preko <u>študija na akademiji in tudi na fakulteti</u> sem vedno šla v te smeri <u>književnosti in teh gledaliških</u></p>	<p>po drugem razredu je zaradi nasičenosti vsebin, lutka manj prisotna,</p> <p>otroci v tem obdobju dozoriijo,</p> <p>otroci imajo kasneje drugačen odnos do lutke,</p> <p>v prvem razredu je lutka nujno potrebna,</p> <p>v tretjem razredu se lutka uporabi pri nastopih,</p> <p>konec pravljčnosti,</p> <p>željna dodatnega izobraževanja na področju lutk,</p> <p>spreminjajoče se področje,</p> <p>želja po izobraževalnih vsebinah na</p>	<p>Pogled na lastno vedenje o lutkah</p> <p>Izobraževanje o lutkovni umetnosti</p> <p>Učiteljevo navdušenje nad lutko</p> <p>Učiteljevo že pridobljeno znanje na področju lutkovne umetnosti</p>	<p>Spoznavanje učitelja z lutko</p> <p>Otrokovo spoznavanje in doživljanje lutke</p>
--	---	--	--

<p><u>prijemov.</u> In od vsega začetka odkar sem učitelj sem imela tudi te aktivno. Nevem.. <u>to je v tebi morda pa nekdo malček ta gumb pritisne ob pravem času.</u></p> <p>5. Kdaj in kako ste otroke seznanili z lutko?</p> <p>Sej pravim, da sem jih z uporabe lutke seznanila že kot <u>učitelj začetnik.</u> Že takrat sem imela <u>krožke na to tematiko.</u> Mogoče je bila takrat ena izmed mojih prvih igric <u>Muca Copatarica.</u> Ogromno, ogromno teh vsebin. Drugače pa, če gledam tako kot učitelj kdaj seznaniš z lutko. <u>Že prvi dan ob vstopu v prvi razred nastopata lutka Lili in Bine ko pa njiju dveh ni bilo, ker to sta lutki založbe Rokus so pa bile naše razredne maskote:</u> ribica, žabica, palček. Karkoli si imel vedno si uporabil lutko že takoj prvi šolski dan. <u>In ta lutke je maskota v razredu in ti pomaga pri</u></p>	<p>področju lutkovne umetnosti,</p> <p>za lutke jo je navdušil učitelj slovenščine iz osnovne šole,</p> <p>navdušenje rastlo v času študija,</p> <p>zanimale so jo smeri književnosti in gledališča,</p> <p>želja po gledališču je v tebi,</p> <p>željo včasih zbudijo otroci,</p> <p>z lutko otroke seznanila kot učitelj začetnik,</p> <p>krožki,</p> <p>igra Muca Copatarica,</p>	<p>Otrok in lutka</p> <p>Otrok in gledališka umetnost</p> <p>Otrok in lutka</p>	<p>Otrokovo spoznavanje in doživljanje lutke</p> <p>Lutka v razredu</p>
--	--	---	---

<p><u>jutranjem pozdravu, pri novih vsebinah, pri napotkih vbistvu ves čas kot en tvoj sodelavec.</u></p>			
<p>6. Pri katerih predmetih ste največkrat uporabili lutko?</p>	<p>že prvi dan ko vstopiš v razred, učence seznaniš z lutko,</p>	<p>Razmislek o uporabi lutke pri različnih predmetih</p>	<p>Lutka v razredu</p>
<p><u>Največkrat se je uporabi prav pri slovenščini pogosto tudi pri okolju tud pri matematiki tudi pri športni vzgoji pravzaprav vedno ko so pri predmetih nove vsebine.</u> Tudi pri likovnem pa tudi pri glasbi. Lutko se lahko, da <u>dejansko uporabiti pravzaprav povsod, ker jih lutka motivira, ne.</u> <u>Lutka vbistvu nadomesti učitelja.</u></p>	<p>razredne maskote, lutka je razredna maskota, pomaga pri jutranjem pozdravu, lutka je tvoj sodelavec,</p>	<p>Motivacija otroka s pomočjo lutke</p>	<p>Lutka v razredu</p>
<p>7. Kakšno lutko ste uporabili? NAVEDENO ŽE ZGORAJ</p>			
<p>8. Ali lutko sami izdelate? Kako jo izdelate? Kakšen material uporabite?</p>	<p>lutka se najpogosteje uporabi pri slovenščini</p>	<p>Izdelovanje lutk</p>	

<p>Tudi. <u>Pogostokrat lutke kupimo, če so zanimive.</u> Ravno te dni (se smejem) iščem <u>lutko ribico</u>, ker v naslednjem letu ostanemo še vedno v abecedku. <u>Je maskota našega razreda abecedkov akvarij</u> in za prvi šolski dan bomo izkoristili ribico v šoli. In iščem primerno lutko ribico. Tako, da skozi, <u>skozi medtem ko potuješ gledaš iščeš nevem..</u> te pritegnejo. <u>Od plišastih lutk do lesenih lutk karkoli..vse pride prav.</u> <u>Ja.. tudi izdelamo jih kdaj sami, če so kakšna taka besedila,</u> ki jih želimo nastopat. <u>Tudi otroci jih izdelujejo, radi jih izdelujejo.</u></p> <p>9. Vključite v izdelavo lutke tudi učence? Opišite.</p> <p>NAVEDENO ŽE ZGORAJ</p> <p>10. Ali se vam zdi lutka uporabna</p>	<p>lutka se uporabi pri novih vsebinah,</p> <p>lutko se da uporabiti povsod,</p> <p>lutka otroka motivira,</p> <p>lutka nadomesti učitelja,</p> <p>lutke kupijo, v kolikor so te že zanimive,</p> <p>lutka ribica je maskota razreda,</p>	<p>Uporaba lutke</p> <p>Izdelovanje lutk</p> <p>Materiali za izdelavo lutke</p> <p>Uporaba lutke v razredu</p>	<p>Lutka v razredu</p>
--	---	--	-------------------------------

<p>metoda v razredu? Kako bi ocenili to metodo?</p> <p>Izjemno. <u>Jaz si pouka brez lutke s skupino mlajših učencev ne predstavljam.</u> Mi imamo tudi kotichek kjer so lutke <u>v prvem shranjene v eni taki košari</u> in v prvem razredu smo jih vsako jutro pozdravili: <u>Dobro jutro Lili, dobro jutro Bine, palček, nagajivko.</u> Vse lutke so notri v košarici vse lutke so <u>otroci pozdravili in jih razporedili na plico pod tablo.</u> V drugem razredu to traja na začetku potem se zgubi, meni to manjka, ker otroci prav dozorijo in ti pokažejo, da <u>iščejo druge smeri.</u> <u>Tudi ti se moraš prav čas potem prilagodit in umaknit.</u> Pride pa trenutek, ko <u>jo potem sami poiščejo.</u></p> <p>11. Navedla bom</p>	<p>lutke išče sproti,</p> <p>uporablja plišaste lutke, lesene lutke,</p> <p>izdelajo jih sami, na temo določenega besedila,</p> <p>otroci lutke radi izdelujejo,</p> <p>pouka brez lutke si v nižjih razredih ne predstavlja,</p> <p>lutke shranjujejo v košari</p>	<p>Uporaba lutke v razredu</p>	<p>Lutka v razredu</p>
--	---	--------------------------------	-------------------------------

<p><u>odgovor.</u></p> <p>1 Na področju lutke bi potreboval še dodatna izobraževanja.</p> <p>10 Na področju lutke ne potrebujem dodatnega izobraževanja.</p> <p>Sigurno. Z lutkami je tolko, tolko možnih vsebin. <u>Sej to že vidi na festivalih kakšne lutke vse obstajajo in kaj se da z lutko napraviti.</u></p> <p>12. Kaj menite o lutki kot sredstvu za komuniciranje z otroki?</p> <p>13. Menite, da lutka olajša otroku proces komunikacije?</p> <p><u>Zelo. V krogu, ko imamo pogovor, ki so tiho in spregovorijo in ko dobijo lutko vsaj nekaj, ne.. Ta lutka jim tudi omogoči enostavno, da se</u></p>	<p>lutka jo veseli,</p> <p>o lutkovni umetnosti bi si želela izvedeti več,</p> <p>o lutki bi želela</p>	<p>Otrokovo komuniciranje s pomočjo lutke</p> <p>Zadržanost otrok v razredu</p>	<p>Spodbujanje komunikacije pri otroku</p>
--	---	---	---

<p><u>odprejo, da govorijo.</u> Čeprav so tudi otroci, ki dobijo lutko in še <u>vedno ne govorijo ter jo nekako predajo naprej.</u> Sigurno jim pomaga, ker <u>se oni poistovetijo z lutko.</u></p>	<p>izvedeti več,</p>	<p>Lutka kot pomagalo v komunikacijskem krogu otroka</p>	
<p>14. Kakšna je Vaša komunikacija z lutko?</p>		<p>Komunikacija otroka, učitelja in lutke</p>	
<p>15. Ali lutka pomaga otroku pri vzpostavljanju komunikacije z okolico?</p> <p>Menite, da se otrok lažje vključuje v okolje z uporabo lutke?</p>	<p>lutka olajša proces komuniciranja zadržanim otrokom,</p>	<p>Otrokova komunikacija s svetom</p>	
<p>Ja se lažje, gotovo se lažje.</p>	<p>še vedno so v krogu otroci, ki ne govorijo in lutko raje podajo naprej,</p>		
<p>16. Se Vam zdi verbalna in neverbalna komunikacija z lutko rešitev za boljše komuniciranje med učiteljem in</p>	<p>otroci se z lutko poistovetijo,</p>		<p>Otrokovo spoznavanje in doživljanje lutke</p>

<p>učencem?</p> <p>Ja, na vsak način.</p> <p>17. Ste morda zasledili, da se je otrokova komunikacija izboljšala?</p> <p>Kot sem že prej omenila, da so otroci, ki so tiho, <u>ko pa dobijo lutko pa povedo</u>. Gre za takšen rutinski postopek. <u>Ko govorijo drugi, ki so dobili lutko zdaj tudi govorim jaz</u>, ki imam lutko. Tudi poslušajo, ker je <u>pravilo tisti, ki ima lutko govori</u>. Tko, <u>da zelo pomaga pri tem dialoškem sporazumevanju tudi razvijanje kulture poslušanja in govora</u>.</p> <p>18. Kako se otroci odzivajo na uporabo lutke? Ali otrokom pomaga izraziti čustva?</p> <p>Seveda. <u>S pomočjo lutke znajo pokazati, da</u></p>	<p>otroci se lažje vključijo v okolico s pomočjo lutke,</p> <p>lutka pomaga pri komunikaciji učitelja z otrokom in obratno,</p> <p>tihi otroci s pomočjo lutke spregovorijo, ker govorijo drugi, govorim tudi jaz,</p>	<p>Spodbujanje tihih otrok</p> <p>Pravila pri uporabi lutke za spodbujanje komunikacije</p> <p>Razmislek o odzivanju otroka na lutko</p> <p>Identifikacija z lutko</p>	<p>Otrokovo spoznavanje in doživljanje lutke</p>
--	--	--	---

<p><u>so dobre volje,</u> nasmejani. Lahko so tudi hudi spremenijo glas, mimiko obraza. Ja.. <u>predvsem mlajši otroci zmorejo to z lutko.</u> Tudi <u>samostojno se nekje v kotičkih zaigrajo in jih poslušajo,</u> ko so lutke v bližini. Drugače pa bi bli nekateri kr tiho.</p>	<p>pravila pri delu z lutko, lutka pomaga pri dialoškem sporazumevanju, lutka pomaga pri razvijanju kulture poslušanja in govora,</p>	<p>Način uporabe lutke v razredu Razlogi za uporabo lutke v razredu</p>	
<p>19. Ali lutka pomaga odpraviti otrokovo zadržanost in sramežljivost? Kako?</p> <p>Večini otrok pomaga, ker se z <u>lutko poistoveti.</u> Sem pa že omenila, da se včasih otroci, <u>ki še ob lutki ne zmorejo nastopati,</u> ker je to faza <u>razvoja.</u> In tudi enostavno vsi ne zmorejo. <u>Ker v življenju ne govorijo vsi, ne nastopajo govorno vsi.</u> Zato se mi včasih zdi, da ta standard da morajo vsi otroci govorno nastopati se mi zdi v odnosu do otrok</p>	<p>otroci s pomočjo lutke izražajo čustva, čustva s pomočjo lutke izražajo predvsem mlajši otroci, otroci se z lutko igrajo samostojno in samoiniciativno,</p>	<p>Govorna nastopanja Prilagoditev učitelja na posameznega učenca</p>	<p>Razlogi za uporabo lutke v razredu</p>

<p>od človeka zelo krut, ker <u>nekateri se ne bodo nikoli v življenju izpostavljali</u>. Otroci so zelo zgodaj ocenjeni za <u>govorni nastop in pravim, da je to zelo visok standard in da nekateri ne bodo nikoli govorno nastopali</u>. Sigurno pa mora bit, da mi to razvijamo, tko je pa treba pri tem <u>znat ocenit in pravočasno ustavit, ko vidiš, da nekateri otroci ne zmorejo in jim dat še in še prilik drugačnih možnosti</u>. Pa z manjšo skupinico in mogoče <u>začet individualno razvijat</u>, da je vedno širše in širše. Lutka pri tem pomaga, ja...</p> <p>20. Se Vam zdi lutka ustrezna za dodatno motivacijo otrok?</p> <p>Tudi. <u>Predvsem kadar so taka besedila, ki kdaj mogoče nekatere</u> ne bi pritegnila bom dala primer Žogica Nogica, Zvezdica Zaspanka. In</p>	<p>otrok se z lutko poistoveti,</p> <p>še vedno so otroci, ki tudi ob lutki težje nastopajo,</p> <p>otroci so med sabo različni tudi po govornih zmožnostih,</p> <p>vsak otrok ni večč govornega nastopanja, zato se mora učitelj takšnemu otroku prilagajat,</p> <p>nekateri otroci se ne bodo nikoli javno izpostavljali, zato se ji forsiranje v govorni nastop ne</p>	<p>Lutka kot motivator otrok</p> <p>Lutka spodbuja komunikacijo</p> <p>Zakaj uporabljamo lutke v razredu</p>	<p>Razlogi za uporabo lutke v razredu</p> <p>Način otrokove igre z lutko</p>
--	---	--	--

<p>potem se odločimo, da bomo <u>izdelali lutko in se naučili delček besedila ter to jih takoj pritegne</u>. Čim je navodilo bomo izdelali lutko so takoj, takoj pa ni otroka, ki bi rekel jaz pa ne bi. Vsak si poišče lutko pa tudi, če vsi izberejo isto lutko, da jo bodo izdelali. <u>Tudi vredu, zakaj pa ne. Imamo večkrat nastopanje in iste vloge.</u></p>	<p>zdi na mestu, prilagajanje učitelja, več možnosti, individualno spodbujanje otrokove komunikacije, lutka pri komunikaciji lahko pomaga,</p>		
<p>21. Na kakšen način lutka pomaga otroku pri socialni interakciji?</p>			
<p>Otroci <u>se združujejo v skupine in čim vidijo, da so koticiki z lutkami zaigrajo in so potem zainteresirani otroci. Se približajo, pogovarjajo, zaigrajo.</u> Nekateri izberejo to včasih pa nekateri tudi ne. In je treba pustit mogoče kateri drugi dan. <u>Gotovo pa pomaga pri zblizevanju in govoru</u></p>	<p>lutka pomaga pritegniti otroke, izdelava lutke in igra z lutko, otroke pritegne k obravnavanemu besedilu,</p>	<p>Utrjevanje medsebojnih odnosov s pomočjo lutke Komunikacija z okolico s pomočjo lutke</p>	<p>Spodbujanje socialne interakcije s pomočjo lutke</p>

<p><u>ter sodelovanju pri govoru.</u></p>	<p>Igra vlog s pomočjo lutke,</p>		
<p>22. Ali menite, da otrok lažje sklepa prijateljstva in se vključuje v skupine s pomočjo lutke?</p>			
<p>Gotovo je lutka kot nekakšen pripomoček, igrača, ki prispeva temu. <u>Čim otroci vidijo, da ima en lutko bodo oni šli poiskat drugo lutko.</u> Ne bodo oni ostali nezainteresirani. In ko začneta z <u>lutko govorit se drugi približa si tudi izmišljujejo besedila in stavke.</u></p>	<p>otroci se zaradi lutk združujejo v več skupin,</p>		
<p>23. Se Vam zdi lutka primerno sredstvo pri reševanju konfliktov v razredu?</p>	<p>otroci se približajo in začnejo komunicirat,</p>	<p>Zakaj uporabljamo lutko v razredu</p>	<p>Razlogi za uporabo lutke v razredu</p>
<p>Obvezno. Zdej sem se spomnila <u>primerov ko imamo pozitivno disciplino.</u> Prvič je en naredil veliko na tem področju in tko ko</p>	<p>lutka pomaga pri medsebojni interakciji otrok,</p>	<p>Odtujitev od</p>	

<p>vidimo v razredu konfliktno situacij, da so težave. Ne moreš takoj nekoga okregat, dostikrat uporabimo lutko in <u>s pomočjo lutke opišemo negativni dogodek, negativno dejanje in potem na koncu vprašamo kdo se pa pri tem vidi, dostikrat se da tudi tako.</u> Ne pa vedno, včasih je treba tudi direktno povedat to pa ni vedno narejeno. <u>Tko, da ni vedno nujno lutko uporabiti prav za vsako stvar in se vedno zatekat k lutki.</u> Sigurno pa je lutka tudi pripomoček pri reševanju tega.</p> <p>Imate glede še kakšen primer iz razreda kako se razreši konflikt s pomočjo lutke?</p> <p>24. Ali lutka pomaga pri otrokovi anksioznosti, strahu, socialni zadržanosti?</p>	<p>otroci preko lutke komunicirajo s sošolci,</p> <p>lutka pomaga pri razreševanju konfliktov v razredu,</p> <p>pozitivna disciplina,</p>	<p>problema s pomočjo lutke</p> <p>Lutka kot pomagalo pri razreševanju konfliktov</p> <p>Lutka kot pomoč pri anksioznosti</p> <p>Razmislek o uporabnosti lutke v težavnih situacijah</p>	<p>Razlogi za uporabo lutke v razredu</p>
--	---	--	--

<p>Tudi, tudi. <u>Če ne druga jo prime v naročje in takrat vsaj ostane v krogu ko se pogovarjamo.</u> Včasih se bi tudi otroci iz kroga umaknili. Ni nujno, da zmorejo vsi sodelovat istočasno. <u>Ampak lutko tam zadržim in potuje iz roke v roko.</u></p>	<p>s pomočjo lutke opišejo negativni dogodek,</p> <p>z lutko izstopijo iz situacije,</p>	<p>Razmislek o razumevanju simbolne igre</p>	<p>Razlogi za uporabo lutke v razredu</p>
<p>25. Ali se še pojavlja simbolna igra v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju?</p> <p>V redkih primerih, ja. Drugače so še otroci tako na konkretnem nivoju.</p>	<p>ne zdi se ji nujno, da vsako konfliktno situacijo rešujemo z lutko,</p>	<p>Razmislek o</p>	
<p>26. Menite, da simbolna igra pomaga otroku pri razvoju mišljenja in socialnih spretnosti?</p>	<p>lutka pomaga pri otrokovi anksioznosti,</p> <p>otrok lutko prime v roko,</p>	<p>Razmislek o simbolni igri</p>	
<p>Ja. <u>Pomaga tistim otrokom, ki so na določeni fazi razvoja</u></p>	<p>lutka potuje iz</p>		

<p><u>ostalim pa še je treba marsikaj tako zelo na konkretni ravni</u>, ker so to le v prvem razredu bi rekla 6-letniki. V kasnejših razredih pa prav gotovo.</p>	<p>roke v roko,</p>		
<p>27. Ocenite, v kolikšni meri uporabljate lutko pri naslednjih trditvah (1-se sploh ne strinjam, 2-se ne strinjam, 3-ne morem se odločiti, 4-se strinjam, 5-se popolnoma strinjam). Utemeljite izbrano odločitev.</p>	<p>otroci so v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju na konkretnem nivoju,</p>	<p>Razmislek o tem, kako učitelj in otrok doživljata lutko</p>	<p>Razlogi za uporabo lutke v razredu</p>
<p>V razredu imamo lutko katero uporabljamo skozi celoten vzgojno-izobraževalni proces.</p> <p>Ja se strinjam jo imamo. Več lutk.</p>	<p>simbolna igra pomaga otrokom, ki so že dosegli določeno stopnjo razvoja,</p>		
<p>Otroci se poistovetijo z lutko in lažje vzpostavljajo komunikacijo z vrstniki.</p>	<p>za nekatere je simbolna igra v prvih razredih pretežka,</p>		<p>Razlogi za</p>

<p>Se strinjam. Veliko sva že prej o tem govorili. Na vsak način je lutka tista, <u>ki jim omogoči nekje bolj pristne odnose, da se poistovetijo z njo, lažje zaigrajo.</u> Jim je nekje v eno oporo, <u>kot ena zaščita.</u> Imajo občutek, da govorijo <u>skozi usta lutke,</u> lažje povedo svoje misli, bolj so sproščeni. Skratka, jim je v pomoč. <u>Pa tudi učiteljem je v pomoč,</u> ker to kar se povedala za otroke velja tudi za nas. Lutka je ena zaščita. <u>Govori lutka ne govorim jaz.</u></p> <p>Lutka omogoča učencem lažje razumevanje vsebin pri obravnavanih predmetih.</p> <p>Seveda. <u>Če je vse predstavljeno na primeren način je tudi v pomoč lutka ja.</u></p> <p>Lutka izboljšuje odnose v razredu.</p>	<p>v razredu imajo več lutk,</p> <p>lutka omogoča pristnejše odnose med učenci,</p> <p>lutka otrokom predstavlja zaščito,</p>	<p>Razmislek o uporabnosti lutke</p>	<p>uporabo lutke v razredu</p>
--	---	--------------------------------------	---------------------------------------

<p>Ja.</p> <p>Z lutko otrok izboljša svoje izražanje in govorni razvoj.</p> <p>Sigurno.</p> <p>Lutka je uporabno sredstvo za miritev učencev in za vzpostavljanje nadaljnje komunikacije v razredu.</p> <p>Ja se strinjam.</p> <p>Igra z lutko pomaga pri povezovanju z vrstniki in učenju socialnih spretnosti.</p> <p>Ja se strinjam, vedno.</p> <p>Lutka pomaga pri razvijanju tako verbalne kot neverbalne komunikacije.</p> <p>Seveda, izvrstno.</p>	<p>otroci imajo občutek, da govorijo skozi lutko,</p> <p>lutka je v pomoč tako otroku, kot učitelju,</p> <p>lutka je otroku v pomoč pri razumevanju vsebin</p> <p>lutka otroku pomaga pri komunikaciji,</p>		
---	---	--	--

Priloga 3: Primer osnega kodiranja

